

Vysoká škola ekonomická v Praze

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2012

Jan Bražina

Vysoká škola ekonomická v Praze
Fakulta podnikohospodářská
Studijní obor: Arts management

Název bakalářské práce:

Archeoparky a archeologická muzea v přírodě v České republice

Vypracoval: Jan Bražina

Vedoucí práce: Ing. Zdeněk Novák

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Archeoparky a archeologická muzea v přírodě v České republice“ vypracoval samostatně s využitím literatury a informací, na něž odkazuji.

V Praze dne 3.6.2012

Podpis .....

Jan Bražina

Poděkování:

Děkuji.

Může přijít den, kdy všechno naše zlato nepostačí k tomu, abychom vytvořili obraz minulých časů.

Arthur Hazelius

Abstrakt

Prezentace hmotných i nehmotných složek kulturního dědictví prošla za poslední století dramatickou proměnou. Posunula se od pouhého vystavování neživých předmětů směrem k interaktivnímu vztahu návštěvník-prezentovaná skutečnost. Prezentace kulturního dědictví také již není doménou institucí čistě muzejních. Velmi vhodnou platformou pro prezentování zejména archeologických pozůstatků kulturního dědictví se stávají archeologická muzea v přírodě a archeologické parky. Jejich výhodou spočívá v kombinaci několika přístupů: rekonstrukce, experimentální archeologie a oživlá historie. Potenciál těchto archeologických muzeí a parků však nespočívá jen v účinnějším způsobu vzdělávání, ale i podpoře cestovního ruchu.

Tato práce se zaměřuje na rozbor vzdělávacího a ekonomického potenciálu archeologických muzeí a parků v ČR. V závěru se okrajově dotýká i managementu těchto institucí, zejména možných rizik při jejich zakládání a provozu.

Klíčová slova:

Muzeum v přírodě, experimentální archeologie, vzdělávání, cestovní ruch, management muzeí

Abstract

The way of presenting of both tangible and intangible cultural heritage has undergone a dramatic change during the last century. It has shifted from the simple displaying of inanimated artefacts towards an interactive link between the artefact and the visitor. Moreover, cultural heritage exhibitions are no more a matter exclusive for traditional museums. Archaeological open-air museums as well as archeological parks became a very suitable platform for presenting cultural heritage as they combine several approaches: experimental archaeology, reconstruction and living history. Besides this effective didactics are these institutions significant in supporting the tourist industry as well.

The aim of this work is to analyze both the educational and economic potencial of these institutions situated in the Czech republic. Some of the possible management risks are briefly mentioned in the end.

Keywords:

Open-air museum, experimental archaeology, education, tourist industry, museum management

Zkratky

a.s. – akciová společnost

AMG – Asociace muzeí a galerií v České republice

ARUP – Archeologický ústav AV ČR

CAT - Katalánsko

CZ – Česká republika

DE - Německo

EN – Anglie

FO – fyzická osoba

GB – Velká Británie

GR - Řecko

HU - Maďarsko

ICOM – International Council of Museums

IT - Itálie

LV - Litva

NIPOS – Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

NL - Nizozemí

NO - Norsko

NPÚ – Národní památkový ústav

o.p.s. – obecně prospěšná společnost

o.s. – občanské sdružení

p.o. – příspěvková organizace

PO – právnická osoba

SC – Skotsko

SE - Švédsko

SLOV - Slovensko

spol. s r.o. – společnost s ručením omezeným

WLS - Wales

ZAV – záchranný archeologický výzkum

1	Úvod	- 1 -
2	Cíle a hypotézy	- 2 -
3	Metodika	- 3 -
4	Teoretický základ.....	- 4 -
4.1	Pojmy.....	- 4 -
4.2	Historie muzeí v přírodě	- 6 -
4.3	Klasifikace archeoparků	- 9 -
4.4	Legislativní dokumenty, doporučení:	- 10 -
4.5	Institute a organizace v ČR	- 11 -
4.6	Zahraniční poradenské organizace a projekty	- 12 -
4.6.1	EXARC	- 12 -
4.6.2	liveARCH.....	- 13 -
4.6.3	OpenArch	- 14 -
4.6.4	Projekty z podpory programu Grundtvig	- 16 -
4.7	Tematické odborné časopisy a konference	- 16 -
5	Potenciál archeoparků v ČR	- 18 -
5.1	Archeoparky v ČR	- 18 -
5.1.1	Březno u Loun, archeologický skanzen	- 18 -
5.1.2	Horní Vítkov, Curia Vítkov	- 19 -
5.1.3	Chotěbuz-Podobora, archeopark	- 19 -
5.1.4	Křivolík, pravěká osada.....	- 20 -
5.1.5	Kosmonosy, dětský Pravěký skanzen Altamira	- 20 -
5.1.6	Lysá nad Labem, Historické centrum dr.Botanicus	- 21 -
5.1.7	Letovice, keltský skanzen Isarno	- 21 -
5.1.8	Nasavrky, keltský archeopark	- 21 -

5.1.9	Netolice, archeopark.....	- 22 -
5.1.10	Mikulčice, slovanské hradiště	- 23 -
5.1.11	Modrá - Velehrad, archeoskanzen.....	- 24 -
5.1.12	Pohansko u Břeclavi, archeoskanzen	- 24 -
5.1.13	Praha - Liboc, archeologický park	- 25 -
5.1.14	Praha - Troja, archeopark Na Farkách	- 25 -
5.1.15	Praha – Řeporyje, Středověký skanzen Řepora.....	- 26 -
5.1.16	Prášíly, archeopark Keltoi	- 26 -
5.1.17	Uhřínov pod Deštnou, Archeologické muzeum Villa Nova	- 26 -
5.1.18	Všestary, Centrum experimentální archeologie	- 27 -
5.1.19	Těšetice-Kyjovice, neuskutečněný projekt.....	- 28 -
5.2	Potenciál archeoparků v ČR	- 29 -
5.2.1	Ekonomická potenciál - vazba na cestovní ruch	- 34 -
5.2.2	Vzdělávací potenciál	- 38 -
6	Management archeoparků a jeho specifika.....	- 40 -
6.1	Aktéři.....	- 40 -
6.1.1	Věda a výzkum.....	- 40 -
6.1.2	Veřejná správa.....	- 40 -
6.1.3	Veřejnost	- 41 -
6.1.4	Oprávněná organizace	- 41 -
6.1.5	Investoři.....	- 42 -
6.1.6	Provozovatelé archeoparků	- 42 -
6.2	Archeopark jako manažerský projekt a jeho rizika	- 42 -
7	Závěr	- 46 -

8	Zdroje.....	- 47 -
9	Přílohy	- 51 -
9.1	Dotazník.....	- 51 -
9.2	Obrazová příloha	- 52 -

1 Úvod

Podnětem k zvolení tohoto tématu byla osobní zkušenost z návštěvy Norska, kdy jsem ve velmi krátké době navštívil tři muzea. Jejich návštěva na mě však zapůsobila dosti rozdílným dojmem. Zatímco první dvě byla pojata „klasicky“, tj. pouhá prezentace neživých artefaktů (a dostavil se tedy pocit zklamání a nudy), třetí muzeum se lišilo v mnoha ohledech. Jednalo se o přesnou rekonstrukci vikinského domu, jehož pozůstatky zde byly nalezeny. V samotném objektu pak vedle tradičních expozic původních archeologických nálezů „rozlámaných“ artefaktů byly volně k dispozici na vyzkoušení jejich celé rekonstrukce. Zájemci si mohli vyzkoušet plavbu na rekonstruovaný vikinské lodi. Personál muzea byl oděn do dobových kostýmů a vzhledem k tomu, že se jednalo o postgraduální studenty historie či archeologie, byly schopni zodpovědět jasně a srozumitelně drtivou většinu otázek. Po návratu do Čech jsem se rozhodl blíže charakterizovat tuzemské portfolio těchto archeologických parků.

Na začátku práce definuji nezbytné pojmy a stručně zmiňuji i historii muzeí v přírodě, v nichž mají archeologické parky své kořeny. V teoretické části jsem také uvedl některé právní dokumenty týkající se ochrany a prezentace archeologického dědictví. Případným zájemcům o tuto problematiku zde také představuji některé nejdůležitější tuzemské i zahraniční organizace, jež se věnují tomuto tématu. Po teoretické části následuje seznam archeoparků v ČR včetně jejich popisu a zhodnocení jejich potenciálu pro vzdělávání a cestovní ruch. Na závěr jsem se pokusil o „manažerský“ pohled na archeoparky. Tato část neslouží pro fundované závěry, neboť archeoparky, resp. zaměření na jejich management, jsou záležitostí poměrně novou. Poznatky a zkušenosti s vedením archeoparků jsou zatím často prezentovány pouze na konferencích a workshopech. Tato část však slouží jako jakýsi úvod k případné navazující práci a nastiňuje její směřování.

2 Cíle a hypotézy

1. Jaký je potenciál archeoparků a archeologických muzeí v přírodě na území České republiky? Které z nich jsou pro ČR obzvláště významné?
2. Existují závažná rizika či překážky pro zakládání a provozování archeologických muzeí a archeoparků? Pokud ano, jaká to jsou?

3 Metodika

Nejobtížnější částí práce byla charakterizace pokud možno všech archeologických muzeí v přírodě u nás. Vzhledem k tomu, že neexistuje žádný atlas či alespoň úplný seznam těchto muzeí (alespoň mi není doted' znám), bylo prvním úkolem právě tento seznam vytvořit. Jako dobrý základ sloužil průvodce evropskými archeologickými muzei v přírodě vydaný v rámci projektu liveARCH¹ (viz kapitola 5.5.2). Tento průvodce však zdaleka nebyl úplný. Další muzea byla dohledávána pomocí internetového vyhledávače Google či s využitím vzájemného se doporučování některých muzeí.

Webové stránky jednotlivých projektů nebo případné články publikované zejména v časopise Živá archeologie sloužily k získání základní představy o situaci v ČR. Dalším krokem bylo vytvoření dotazníku, jež jsem elektronicky zaslal provozovatelům jednotlivých muzeí (viz Příloha). Otázky sloužily pro doplnění informací zejména manažerského a marketingového charakteru. Ne všechny oslovené organizace na email reagovaly, popř. souhlasily s vyplněním dotazníku. Odpovědi jsem tak nezískal z jediných dvou ziskových společností provozujících archeologická muzea v přírodě (Botanicus spol. s r. o. a Řepora a.s.), a dále pak z Chotěbuzi, Křivolíku, Netolic, Prahy-Liboc a Řepory a Všestar. Případné nejasnosti či problémy jsem konzultoval dle potřeby telefonicky či elektronicky s potřebnými osobami.

Pro zodpovězení základních otázek a ověření hypotéz jsem se během vyhledávání informací a psaní práce snažil odpovídat na tyto pomocné otázky: Kde jsou možnosti něco z manažerského hlediska zlepšit? Jaká je prezentace těchto muzeí v ČR a v zahraničí? Jsou to dlouhodobě udržitelné projekty? Zažil již některý tento projekt v ČR krach či byl předčasně ukončen? Jaká je struktura zdrojů? Existují zde nějaké nevyužité zdroje, ať už finanční či kulturní? Jaká je kvalita nabízených služeb? Jaká je spolupráce se školami?

---

¹ Guide to the archaeological open air museums in Europe. Modena : Museo Civico Archeologico Etnologico, 2009.

4 Teoretický základ

4.1 Pojmy

Téměř každý vědecký obor či metoda se potýká s nejasnou terminologií. V oblasti experimentální archeologie panují bohužel tyto zmatky již v samotné klasifikaci projektů, které v různé míře tohoto experimentálního přístupu využívají. V odborných člancích či v médiích se můžeme setkat s pojmy jako např. muzeum v přírodě, archeologické muzeum v přírodě, skanzen, archeoskanzen, archeopark, muzeum experimentální archeologie aj.

muzeum – česká legislativa² definuje muzeum jako instituci, jež vytváří sbírky, které dále uchovává, studuje a prezentuje veřejnosti. Legislativa současně také charakterizuje tuto činnost jako převážně neziskovou. Asociace ICOM definuje muzeum jako neziskovou a stálou instituci, jež slouží společnosti a která získává, uchovává, studuje a prezentuje hmotné i nehmotné kulturní dědictví³. Tato definice je v podstatě totožná s českou legislativou, není zde však kladen důraz na potřebu disponovat sbírkami. Definici ICOM přejímá i asociace EXARC.

*muzeum v přírodě*⁴ – je expozice pod širým nebem představující divákovi rekonstruované historické životního prostředí. Stavby v těchto muzeích jsou buď původní objekty do muzea přenesené, nebo se jedná o rekonstrukce. Většina českých atlasů a průvodců muzei v přírodě se věnuje objektům z 16. století a mladším^{5,6}.

skanzen – v ČR užívaný pojem (poněkud zavádějící), jehož výklad je totožný s pojmem muzeum v přírodě. Slovo skanzen pochází z názvu jednoho z prvních muzeí v přírodě – Skansen ve Stockholmu.

archeologické muzeum v přírodě – dle EXARC se jedná o neziskovou dlouhodobou instituci s trojrozměrnými rekonstrukcemi postavenými pokud možno v životní velikosti dle archeologických nálezů. Dále vlastní sbírky nehmotného dědictví a svým návštěvníkům poskytuje interpretaci života v minulosti (např. pomocí oživé historie nebo experimentální

---

² Zákon 122/2000 Sb., § 2, odst. (3)

³ Museum Definition- ICOM. [online]. [cit. 2012-05-27]. Dostupné z: <http://icom.museum/who-we-are/the-vision/museum-definition.html>

⁴ Anglicky *open air museum*, francouzsky *músee de plein air*, německy *Freilichtmuseum*, rusky *muzej pod odkrytým nebom*

⁵ NOVÁKOVÁ, Marcela. Skanzeny v Čechách, na Moravě, ve Slezsku. 1. vyd. Praha: Olympia, 2006. ISBN 80-703-3943-8.

⁶ LANGER, Jiří. Atlas památek: evropská muzea v přírodě. Vyd.1. Praha: Baset, 2005, 895 s. ISBN 80-734-0069-3.

archeologie)⁷. Rád bych zde uvedl skutečnost, že ačkoliv EXARC v definici zdůrazňuje neziskový charakter těchto muzeí, považuje za muzeum i společnosti jako např. Botanicus spol. s r.o. či Řepora a.s. Z osobní korespondence s ředitelem EXARC vyplynulo, že sdružení si více než právní formy cení zaměření archeoparků a jeho kvality.

muzeum experimentální archeologie – vědeckovýzkumné či muzejní zařízení prezentující model určité lidské společnosti v určitém časovém období. Zahrnuje vystavování původních archeologických artefaktů a zároveň jejich rekonstrukce v životní velikosti⁸.

archeoskanzen – pro účel této práce viz archeopark

archeopark (archeologický park) – toto označení se vyhýbá pojmu muzeum a zaštiťuje tak i projekty bez vlastních sbírek. Zaměřením je však totožné s (archeologickými) muzei v přírodě – prezentace trojrozměrných rekonstrukcí postavených pokud možno dle zdokumentovaných archeologických nálezů. Současně pojem „park“ navozuje bližší provázání s přírodou. Často v blízkém okolí archeoparku vede cyklistická či turistická trasa nebo naučná stezka. V ideálním případě by součástí archeoparku měla být také budova se stálou expozicí, která by návštěvníkům zprostředkovala didaktické srovnání neúplných archeologických artefaktů⁹. Právě tato kombinace prezentování rozlámaných artefaktů (tj. skutečných pozůstatků hmotné kultury) a jejich modelů a životních rekonstrukcí v naší zemi zatím chybí¹⁰.

Vzhledem k širšímu záběru používám v této práci pojem „*archeopark*“ jako termín zaštiťující archeologická muzea v přírodě, muzea experimentální archeologie i archeoskanzeny. U konkrétních projektů pak respektuji jejich vlastní pojmenování.

Další pojmy použité v práci:

dioráma – je trojrozměrné zobrazení lidí zachycených při nejrůznějších činnostech. První diorámata byla předvedena veřejnosti v roce 1889 v Paříži na výstavě L'Histoire de l'habitation¹¹. Dlužno podotknout, že měla poněkud rasistický charakter – pro ilustraci technického pokroku západní civilizace zde byly vedle sebe umístěny výjevy ze života

---

⁷ Definitions | EXARC. [online]. [cit. 2012-05-27]. Dostupné z: <http://exarc.net/about-us/definitions>

⁸ KOVÁRNÍK, Jaromír. Stručné dějiny muzeí v přírodě. *Živá archeologie - REA*. 2009, č. 10.

⁹ což je naopak typické pro tradiční muzejní expozici rozlámaných neživých artefaktů

¹⁰ TICHÝ, R. Archeopark pravěku ve Všeštarech: základní teze. *Živá archeologie - REA*. 2009, č. 10. Dostupné z: <http://www.archeoparkvsestary.cz/ke-stazeni/o-archeoparku-vsestary.pdf>

¹¹ v češtině Historie práce

přírodních národů („primitivní divoši“) i pravěkých lidí¹² (Obrázek 5 v Příloze). Nicméně pro svůj vysoký didaktický účinek se diorámata využívají dodnes.

rekonstrukce – zde trojrozměrné konstrukce staveb z lidské historie. Zakládají se na zdokumentovaných historických nálezech. Pokud možno, jsou použitý výhradně původní materiály i zachovány historické postupy.

replika (volná) – zde trojrozměrné konstrukce, které zcela neodpovídají historické skutečnosti. Buď proto, že historické podklady nejsou známy, nebo není pro daný účel nezbytné tuto historickou skutečnost respektovat. Autoři replik buď přejímají některé prvky z příbuzných a zdokumentovaných nálezů, nebo mohou uvolnit v různé míře prostor inspiraci a fantazii.

experimentální archeologie – vědecký přístup zabývající se praktickým ověřováním a doplňováním teoretických poznatků o historii. Vznikla v 60. letech 20. století (u nás se začala poprvé praktikovat v Březně u Loun (viz 5.1.1) a Kyjovicích-Těšeticích (viz 5.1.19). Hlavní metodou je autentická rekonstrukce (technologí ale i způsobu života). Například v již zmíněném Březně se archeologové věnovali problematice obývání a vytápění domů (rodina s dětmi „žila“ 2 týdny v jednom ze zrekonstruovaných obydlí)¹³.

*oživlá historie*¹⁴ – soubor aktivit zahrnující práci s historickým náčiním či práci v dobových kostýmech. Divákovi je tak přiblíženo určité historické období.

LARP – zkratka z anglického live action role playing. Jedná se o hru (trvajících často i několik dní), během které účastníci hrají nějakou roli spjatou buď s fiktivním světem (např. trpaslík ze světa fantasy) nebo určitým historickým obdobím (např. rytíř ze středověku, viktoriánská doba). Právě pro historické hry mohou jako dějiště sloužit některé archeoparky. Ačkoliv se jedná o zábavu nemající nic společného s vědeckým experimentem či vzděláváním, oživují tyto akce některé archeoparky, stávají se součástí příjmu a zároveň mohou přispívat k jejich propagaci.

4.2 Historie muzeí v přírodě¹⁵

První předchůdci muzeí v přírodě vznikli ze zájmu evropské šlechty o bližší poznání života poddaných. V 16. století se v zámeckých zahradách a okrasných parcích začaly

¹² MÜLLER-SCHEESSEL, Nils. Fair Prehistory: archaeological exhibits at French Expositions Universelles. *Antiquity*. 2001, roč. 2001, č. 75.

¹³ <http://www.kar.zcu.cz/texty/Pleinerova1986.htm>

¹⁴ z anglického „living history“

¹⁵ Kovárník, J : *Stručné dějiny muzeí v přírodě*; LANGER, Jiří. *Atlas památek: evropská muzea v přírodě*. Vyd.1. Praha: Baset, 2005, 895 s. ISBN 80-734-0069-3.

objevovat vedle rekreačních staveb i stavby vesnické, jež měly zjednodušeně ilustrovat prostý život jejich obyvatel. Samotné stavby doplňovaly i nově vznikající sbírky lidové tvořivosti. Během slavností se také začaly předvádět ukázky lidové kultury poddaných. Ačkoliv šlechta nahlížela na tyto první pokusy spíše úsměvně jako na méně kvalitní odnož umění „vyšší společnosti“, byl tento zájem o lidovou kulturu už považován jako začínající zájem o kořeny národní osobitosti¹⁶.

Dalším zlomovým obdobím bylo pořádání světových výstav (2. polovina 19. století). Již na první výstavě v Londýně (rok 1851) vystavilo britské impérium modely staveb z různých kolonií. Za první muzeum v přírodě můžeme považovat počín architekta Alfreda d'Andrade, jenž inicioval a spolupracoval na projektu rekonstrukce části středověkého města v severním Piemontu. V Turíně tak vzniklo mezi lety 1864 až 1884 zrekonstruované historické sídlo, které sloužilo hlavně jako didaktická pomůcka pro tehdejší studenty architektury - jednak osvětlovalo některé funkce již zanikající architektury a zároveň se zde demonstrovala praxe obnovy středověkých památek¹⁷.

První spojení rekonstruovaných lidových staveb s činností živých lidí předvedl Artur Hazelius na Světové výstavě v Paříži (rok 1878). Tento švédský filolog a folklorista také otevřel roku 1891 muzeum Skansen ve Stockholmu. Při Hazeliově pojetí muzea v přírodě se předváděl vždy určitý region, kdy se přenesla či rekonstruovala reprezentativní rolnická usedlost a zároveň se dbalo na rekonstrukci přírodního prostředí. Vedle této koncepce se ve Skandinávii zrodil i další přístup, tzv. Sandvigův. Anders Sandvig otevřel v norském Lillehammeru roku 1904 muzeum v přírodě, kde rekonstruované nebo přenesené objekty sloužily více k ukázce způsobu života určitých společenských vrstev než k prezentaci řemeslné zručnosti venkovanů. K dalším podstatným změnám došlo po 2. světové válce. Na jedné straně stály nenahraditelné válečné ztráty kulturního dědictví a na druhé straně naopak nekontrolované bourání venkovských usedlostí v důsledku hospodářského rozmachu a následné poptávce po kvalitnějším bydlení. V této době se na popud většiny evropských států zintenzivnila památková péče. Ačkoliv byla právě muzea v přírodě včetně okolní krajiny doporučována jako nejvhodnější forma uchování a prezentace zanikajících venkovských sídel, docházelo i přesto ke změnám tohoto původního prostředí. Při prezentování byl kladen větší důraz na hmotnou podstatu objektů než na jejich vztah k životu a krajině. Až od

---

¹⁶ LANGER, Jiří. *Atlas památek: evropská muzea v přírodě*. Vyd.1. Praha: Baset, 2005, 895 s. ISBN 80-734-0069-3. strana 7

¹⁷ tamtéž strana 8

sedmdesátých let se opět začala uplatňovat Hazeliova i Sandvigova koncepce s důrazem na zachování původního přírodního prostředí a ukázky života¹⁸.

V této době také nastává rozvoj experimentální archeologie jako vědeckého přístupu. To vedlo k zakládání muzeí v přírodě, ve kterých se prováděly rekonstrukce obytných staveb i výrobních zařízení. Vedle těchto rekonstrukcí se archeologové zaměřovali na napodobování života v pravěku obecně či na určité problémy (např. tavba bronzu jako výrobní proces). Tato muzea v přírodě tak byla v podstatě vědeckou laboratoří, kde bylo mj. dokázáno, že je možné např. vyrobit nástroje z pazourku či břídlíce pomocí jiných kamenů a nalezené nástroje z doby kamenné tak jsou opravdu lidským dílem a nikoliv dílem přírodních živlů¹⁹.

Také metoda přenášení a uchovávání staveb doznala změn a odrazil se v ní technologický pokrok. Zatímco až do první poloviny 20. století se přenášené objekty rozebíraly na jednotlivé konstrukční prvky (např. trámy), od devadesátých let je již možné přenášet díky vyspělejší technice větší celky, např. zdobené štukové stropy či celá zděná jádra domů.

Podíváme-li se dnes na mapu Evropy (Obr. 6 v Příloze), vidíme, že nejvíce muzeí v přírodě je v Nizozemí, Německu a Skandinávii. Není náhodou, že právě zde nabyla metoda experimentální archeologie většího významu než v jižní Evropě, kde je naopak muzeí v přírodě minimum. V severních oblastech byl stavební materiál většinou organického původu s relativně krátkou trvanlivostí a z původních staveb se tak zachovaly pouze stopy. Proto v těchto oblastech hraje rekonstrukce a experimentální archeologie větší roli než v jižních částech Evropy, kde převažoval pro stavby geologický materiál. V oblasti Středomoří jsou tak stavby pro archeology častěji zachovány ve formě částečně zakonzervovaných pozůstatků. Rozšířenou muzeologickou metodou je zde zajišťování a uchovávání těchto pozůstatků. Dalším faktorem podporujícím experimentální archeologii v severní Evropě je menší působení dřevokazného hmyzu a hub. Dřevo jako původní materiál používaný při rekonstrukcích má v krátkodobém časovém měřítku delší životnost právě v severnějších oblastech^{20,21}.

---

¹⁸ tamtéž strana 9

¹⁹ Sagnlandet Lejre: Experiments. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.landoflegends.dk/Experiments.208.0.html>

²⁰ LANGER, Jiří. Atlas památek: evropská muzea v přírodě. Vyd.1. Praha: Baset, 2005, 895 s. ISBN 80-734-0069-3. Strana 11

²¹ MASRIERA I ESQUERRA, Clara. Presentace archeologických lokalit veřejnosti: ruiny versus rekonstrukce. Živá archeologie. 2008, č. 9.

Budování muzeí v přírodě má svou tradici i v Čechách. V roce 1891 bylo možné si prohlédnout na Jubilejní výstavě v Praze tzv. Staročeskou chalupu z polabské vesnice. Tato chalupa se stala základem národopisného muzea otevřeného v roce 1900 v Přerově nad Labem. Další významnou událostí bylo otevření Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. S myšlenkou prezentace usedlostí přenesených z Valašska přišel malíř Bohumír Jaroněk již v roce 1912, kvůli první světové válce bylo však toto muzeum otevřeno až třináct let později²². Samotné metodě experimentální archeologie se pak v Čechách intenzivně věnovala jako jedna z prvních PhDr. Ivana Pleinerová z Archeologického ústavu Akademie věd. V Březně na místě archeologických nálezů se tam od osmdesátých do devadesátých let ověřovaly vědeckým experimentem různé technologické postupy (stavba neolitického obydlí či staroslovanského domu) a jednotlivé aspekty tehdejšího života (rozněcování ohně, topení, vaření, obývání objektů)²³.

4.3 Klasifikace archeoparků

Archeoparky je možné dělit dle několika hledisek (právní forma; historické období, jemuž se věnují atd.), z nichž rozdělení dle Války²⁴ považují za nejvhodnější:

Profesionální zařízení vznikla jako centra experimentální archeologie pro ověřování technických a technologických postupů. Většinou se zaměřovala na rekonstrukci jedné lokality. Příkladem je archeoskanzen v Březně u Loun.

Pedagogicko-vzdělávací zařízení se zaměřují na zájmovou činnost dětí, poznávání historie a rozvoj manuální zručnosti. Nejstarším projektem tohoto typu (a asi i nejúspěšnějším) je Dětský pravěký skanzen Altamira.

Komerčně zaměřené podniky se snaží hlavně návštěvníka bavit. Důležitá je zde zážitkovost a atmosféra, méně již pak věrohodnost rekonstrukcí a respektování historických skutečností. Typickým příkladem je Historické centrum dr.Botanicus.

---

²² LANGER, Jiří. Atlas památek: evropská muzea v přírodě. Vyd.1. Praha: Baset, 2005, 895 s. ISBN 80-734-0069-3. Strana 10

²³ <http://www.kar.zcu.cz/texty/Pleinerova1986.htm>

²⁴ VÁLKA, Miroslav. Archeoskanzeny jako forma prezentace kulturního dědictví a její využití v turistickém ruchu. Etnologické rozpravy. 2005, č. 2. Dostupné z: http://www.uet.sav.sk/download/ER_2005-2.pdf

4.4 Legislativní dokumenty, doporučení:

Problematiku archeoparků můžeme rozdělit na několik aspektů, z nichž každý se v různé míře opírá o několik právních dokumentů. Cílem této práce však není detailní rozklad těchto zákonů a úmluv, a proto je zde zmíním jen stručně.

Archeoparků, které zároveň naplňují definici muzea²⁵, se týká v podstatě celý Zákon č. 122/2000 Sb. Samotné sbírky muzejní povahy pak vstupují od 1. 1. 2009 do účetnictví jako oceňovaná složka majetku²⁶. Se samotnými sbírkami souvisí jeden problém, který nebyl dosud řešen. Archeologické nálezy pocházející ze záchranného archeologického výzkumu (ZAV) se stávají majetkem krajů (pokud nepatří státu nebo obci). Krajské samosprávné celky však často nemají dostatečné prostorové kapacity pro uchování veškerých nálezů. Inspirací pro možné řešení by mohla být praxe z některých zahraničních zemí, kde se část nálezů po zdokumentování vrací zpět na původní místo. Další vyhlášky a metodická doporučení týkající se muzeí jsou vyvěšeny např. na stránkách Ministerstva kultury²⁷.

Památkový zákon se pak hlavně věnuje archeologickým výzkumům a hospodaření s archeologickým dědictvím a jeho ochraně²⁸ ve své třetí části. Zde bych rád upozornil na jednu velmi závažnou nejasnost s financováním ZAV. Vzhledem k dvojznačnosti § 22 Zákona č.20/1987 Sb. není jasné, kdo je povinen hradit náklady ZAV: zda-li PO-stavebník vždy, nebo jen pokud jde o stavbu související s podnikatelskou činností. Tomuto zmatečnému formulování odpovídají i dvě naprosto opačná rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR: 33 Odo 1198/2004 a 32 Odo 765/2004. Podrobnější analýza toho problému je na stránkách portálu NIPOS²⁹. Tento problém není řešen ani v poslední novelizaci tohoto zákona. Dále je v památkovém zákoně stanovena povinnost ohlašovat předem stavební činnost, pakliže tato bude prováděna na území s archeologickými nálezy. Seznam těchto území byl dokončen a zpřístupněn v roce 2004 (tedy 17 let po vzniku památkového zákona a této ohlašovací povinnosti) (viz kapitola 4.5.5) a je zveřejněn na stránkách NPÚ³⁰.

---

²⁵ Zákon č. 122/2000 Sb.; § 2, odst. (3)

²⁶ Zákona č. 304/2008 Sb.; § 25, odst. (1), písm. k)

²⁷ Právní předpisy a metodické pokyny | Ministerstvo kultury. [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/kulturni-dedictvi/muzea-galerie-a-ochrana-moviteho-kulturniho-dedictvi/pravni-predpisy/default.htm>

²⁸ Zákon č.20/1987 Sb.

²⁹ Glosa třetí, archeologická, aneb kdo platí náklady archeologického výzkumu. [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/?p=2474>

³⁰ SAS ČR - Státní archeologický seznam České republiky! - Národní památkový ústav. [online]. [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakladni-odborne-specializace/archeologie/sas/>

Dalším relevantním dokumentem je stavební zákon (Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu). Znění tohoto zákona se zvýrazněnými částmi týkajícími se povinností stavebníků k archeologickému dědictví je vyvěšeno na stránkách ARUP³¹.

Poslední legislativní ukotvení, jež zde zmíním, je lesní zákon (Zákon č. 289/1995 Sb. o lesích). Areál většiny archeoparků s lesy sousedí a přitom okolí archeoparků hraje důležitou úlohu při prezentování archeologického dědictví. Je tedy na provozovatelích zvážit, zda není vhodné požádat za určitých okolností o případné vynětí lesa z fondu hospodářských lesů a zařazení do kategorie lesů se zvláštním určením dle § 8, odst. (2) téhož zákona. V lesích se zvláštním určením převažuje mimoprodukční veřejný zájem nad funkcí produkční a v případě potřeby zde může být hospodaření omezeno³².

Z mezinárodních dokumentů považuji za nejdůležitější tzv. Maltskou konvenci³³, která vedle ochrany archeologického dědictví zdůrazňuje důležitost následného šíření vědeckých informací z archeologických výzkumů (formou např. odborných publikací) a dále státy zavazuje k zvyšování veřejné informovanosti o hodnotě archeologického dědictví. Další mezinárodní dokumenty, týkající se např. kulturního turismu, autenticity aj. jsou shrnuty v publikaci vydané NPÚ³⁴.

4.5 Instituce a organizace v ČR

Archeologický ústav AV ČR (ARUP) se vedle vlastní badatelské činnosti věnuje evidenci terénních archeologických výzkumů, účastní se přípravy nového památkového zákona či vytváří etický kodex terénního archeologa. Dále spolupracuje s MK ČR na udělování oprávnění provádět archeologické výzkumy na území Čech, kdy oprávněná organizace uzavírá s ARUP dohodu o rozsahu a podmínkách provádění archeologických výzkumů. Seznam těchto organizací je dostupný na webových stránkách³⁵. Dále na svých stránkách poskytuje nezbytné informace pro stavebníky, jejichž činnost je spojená s archeologickými nálezy. Investoři zde najdou formuláře, postupy a doporučení či údaje o

---

³¹ Stavební zákon (č. 183/2006 Sb.) a archeologie |. [online]. [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: <http://www.arup.cas.cz/?p=8149>

³² Zákon č. 183/2006 Sb.; § 36

³³ Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (č. 99/2000 Sb. mezinárodních smluv, ve smyslu ústavního zákona 395/2001 Sb.)

³⁴ Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví. 1. vyd. Editor Jana Poláková. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2007, 235 s. ISBN 978-808-7104-149.

³⁵ Seznam organizací, oprávněných k provádění archeologických výzkumů RSS rubriky. [online]. [cit. 2012-05-27]. Dostupné z: <http://www.arup.cas.cz/?cat=640>

obvyklých nákladech ZAV³⁶. ARUP dále na svých stránkách uveřejňuje informace o tuzemských konferencích s archeologickou a muzeologickou tematikou³⁷.

Národní památkový ústav v rámci své výkonné a koordinační činnosti v oboru státní památkové péče (viz status NPÚ³⁸) mj. spravuje seznam a digitální mapu území s archeologickými nálezy (dle §22 Zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči)³⁹.

*Česká společnost archeologická, o.p.s.*⁴⁰ vedle záchrany, výzkumu a dokumentace archeologických památek dále připravuje vzdělávací programy pro školy a přednášky pro veřejnost. Rovněž nabízí konzultace studentům se zájmem o archeologii, pedagogům či stavebníkům. Pro stavebníky/investory dále nabízí služby spojené s medializací a popularizací archeologických artefaktů nalezených během ZAV (výstavy archeologických nálezů pocházejících ze ZAV, prezentace firmy v médiích).

Asociace muzeí a galerií je nestátní neziskové dobrovolné sdružení muzejních institucí. Usiluje hlavně o všestranný rozvoj českého muzejnictví a svobodu badatelské činnosti v muzeích. Věnuje se popularizaci muzeí a vzdělávání jejich pracovníků. Aktivně se podílí na přípravě profesních hledisek při přípravě legislativních dokumentů⁴¹. Věnuje se nakladatelské a vydavatelské činnosti a vydává mj. i Věstník AMG.

4.6 Zahraníční poradenské organizace a projekty

4.6.1 EXARC

„EXARC je sdružení evropských archeologických skanzenů a ostatních center experimentální archeologie. Naším cílem je zavést vyšší standart v prezentaci a výzkumu. Mezinárodní výměna vědců, odborníků, replik a publikací jistě velmi přispěje ke zlepšení

³⁶ Obvyklé náklady na provedení záchranného archeologického výzkumu |. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.arup.cas.cz/?cat=588>

³⁷ Konference 2012 |. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.arup.cas.cz/?p=11058#more-11058>

³⁸ Základní listiny a vnitřní předpisy - Národní památkový ústav. [online]. [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/ke-stazeni/pro-odborniky/narodni-pamatkovy-ustav/zakladni-listiny-a-vnitri-predpisy/gallery/>

³⁹ Oficiální název zní Státní seznam archeologických nalezišť ČR

⁴⁰ Česká společnost archeologická [online]. [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: www.csarcheologicka.eu

⁴¹ Asociace muzeí a galerií České republiky se představuje. [online]. [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.cz-museums.cz/web/amg/amg-se-predstavuje>

práce našich členů. Nechceme vyloučit nikoho, kdo by nesplňoval naše představy kvalifikované muzejní presence. Naopak budeme podporovat další sdružení a skupiny, které se zabývají experimentální archeologií. Tímto způsobem se má pojem experimentální archeologie přehodnotit tak, aby lépe vyhovoval také jejímu postavení v akademickém archeologickém výzkumu⁴². Tato nezisková organizace s afiliací na ICOM byla založena v roce 2003 v Dánském muzeu experimentální archeologie Lejre. Sdružení se jednak soustavně snaží přibližovat veřejnosti hmotnou a nehmotnou minulost. Organizuje konference, vydává odborný časopis euroREA, spravuje a aktualizuje seznam evropských archeoparků a dává podněty k vytváření dlouhodobých projektů založených na spolupráci archeoparků, veřejnosti a vědců zabývajících se experimentální archeologií⁴³.

4.6.2 liveARCH

LiveARCH je mezinárodní síť archeologických muzeí v přírodě první svého druhu na světě. Návštěvníkům umožňuje spojení autentičnosti, originalnosti i originality, tj. „přímého kontaktu“ s dobou, možnost si vše osahat a vyzkoušet či možnost se ptát přímo na místě průvodců-odborníků. Členové projektu široce spolupracují s univerzitami a akademiemi (univerzitní studenti mohou využívat prostor parků a muzeí jako „laboratoře“). Zároveň zaměstnancům a managementu umožňuje výměnu zkušeností s vedením muzeí podobného typu v zahraničí. liveARCH také zavedl jistý standard při hodnocení open-air muzeí.

Projekt vznikl z iniciativy EXARC. Na konferenci v roce 2004 se členové EXARC shodli, že je třeba posunout výše kvalitu muzeí v přírodě. Jako nejlepší možnost financování projektu bylo rozhodnuto pro *Program Culture 2000*. Vedoucím projektu bylo zvoleno Historisch Openluchtmuseum Eindhoven. Limitující podmínkou však byl maximální počet subjektů (zde 8). Na začátku roku 2007 bylo vybráno 8 muzeí z celkově 30 žadatelů z 11 států Evropy. Tato muzea založila síť liveARCH. Mezi sebou si rozdělila jednotlivé administrativní a manažerské úkoly:

- Historisch Openluchtmuseum Eindhoven (NL) - project leader, Staff Exchange & Website Coordination
- Pfahlbaumuseum Unteruhldingen (DE) - Events Coordination

---

⁴² Autorův překlad z: Exarc | Culture projects and organisations. [online]. [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: <http://project.foteviken.se/org/exarc>

⁴³ Welcome to EXARC | EXARC [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://exarc.net/>

- Latvijas Nacionālais Vēstures Muzejs - Āraišu arheoloģiskais muzejparks (LV) - Skills Training
- Parco Archeologico e Museo all'aperto della Terramara di Montale (IT) - Exhibition & Catalogue
- The Scottish Crannog Centre (SC) - The Dialogue with Visitors
- Lofotr Viking Museum (NO) - Marketing & Communication
- Matrica Múzeum és Régészeti Park (HU) - The Dialogue of Knowledge
- Fotevikens Museum (SE) - Quality & Sustainability Development

Těchto osm členských muzeí také splňuje několik kritérií, která jsou zároveň i doporučovaným standardem pro další muzea:

1. historické budovy a obydlí jsou v životní velikosti a co nejvěrněji vybaveny – stavba i výbava musí být provedena dle vědeckých dokumentů na základě historického a archeologického výzkumu
2. muzeum musí spolupracovat s širokou veřejností, demonstrovat dobové technologie a využívat co možno nejpřesnějších dobových kostýmů u zaměstnanců
3. určité služby jako u ostatních muzeí (parkování, občerstvení, prodej tiskovin spjatý se zaměřením muzea, případně možnost navštívit místní archeologické naleziště)

Projekt *liveARCH* ukončil svou činnost v prosinci 2009, za tři roky své existence uspořádal 8 konferencí, kde vždy jednotlivá členská muzea prezentovala své poznatky a doporučení k manažersko-administrativní aktivitě, jíž se věnovalo. Výsledky jeho činnosti jsou shrnuty na stránkách projektu⁴⁴.

4.6.3 OpenArch

Jedná se o program nepřímo navazující na úspěšný *liveARCH*. Spolupráce byla rozšířena na 11 muzeí⁴⁵ a prodloužena na 5 let. Hlavními cíli projektu jsou⁴⁶:

⁴⁴ Guide to the archaeological open air museums in Europe. Modena : Museo Civico Archeologico Etnologico, 2009.

⁴⁵ pozn. autora: jedná se o jiná muzea než ta tvořící síť *liveARCH*

⁴⁶ Welcome to OpenArch | OpenArch [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://openarch.eu/>

- Vytvořit nová partnerství a spolupráce mezi evropskými archeologickými muzei v přírodě
- Zatraktivnění a zkvalitnění prezentace zejména nehmotných prvků evropského kulturního dědictví

Projekt je rozdělen do několika balíků práce⁴⁷. Rád bych blíže představil následující:

Improvement of Museum Management - je zaměřen na posílení kompetencí vedoucích pracovníků archeoparků. Dále řeší otázky a rizika týkající se bezpečnosti práce a ochrany zdraví pracovníků⁴⁸ či údržby rekonstrukcí.

The Dialogue with the Visitors – je orientovaný na zaměstnance muzeí a hlavně pak na jejich průvodce. Cílem je vzdělávat tyto zaměstnance v didaktice a prezentování historie, dále pomáhat vytvářet „příběh“ oživující prezentovanou lokalitu a v neposlední řadě jak pro snazší pochopení vysvětlovat místním obyvatelům úlohu prezentovaného místa v evropském kulturním kontextu

The Dialogue with Skills – tento balík práce je zaměřen na specialisty, kteří ovládají nějaké historické řemeslo či technologii. OpenArch bude organizovat pro tyto řemeslníky workshopy a semináře s cílem zlepšovat prezentace těchto řemesel návštěvníkům.

The Dialogue with Museum Organisations – hlavní náplní tohoto balíku bude organizování workshopů a seminářů na které budou přizváni všichni členové EXARC. Přednášet své zkušenosti zde budou již zavedené muzeologické organizace, zejména pak CECA⁴⁹.

Další balíky práce jsou *Project management* (zajišťující bezproblémový chod celého projektu), *The Dialogue with Science* (zaměřený na experimentální archeologii) a *Communication and Dissemination* (o propagaci a zviditelňování muzeí).

⁴⁷ Welcome to OpenArch | OpenArch [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://openarch.eu/>

⁴⁸ pozn. autora: mějme na paměti, že rekonstrukce v archeoparcích jsou stavěné na základě archeologických teorií a při jejich stavbě vždy chybí staletá zkušenost původních stavitelů. Často jsou však v těchto experimentálních staveních prováděny např. demonstrace řemesel pro děti.

⁴⁹ The Committee for Education and Cultural Action; tato komise, s více než tisíci členy z téměř 80 zemí, spadá pod ICOM.

4.6.4 Projekty z podpory programu Grundtvig

Grundtvig je program na podporu celoživotního vzdělávání financovaný EU. Prezentaci kulturního dědictví jsou věnovány dva: Didarchtic⁵⁰ a Zeitgeist⁵¹.

*Didarchtic*⁵² je dvouletý projekt končící v červenci letošního roku. Účastní se jej osm archeoparků z pěti zemí Evropy⁵³. Hlavními cíli projektu jsou:

- lepší propojení muzeí s dospělou veřejností a zároveň její lepší poznání (věk, vzdělání, atd.)
- blíže poznat proces poznávání dospělých lidí a nalézt nové metody vzdělávání
- vzájemná výměna zkušeností s animací historie a její prezentace veřejnosti, popularizací vědy

Výsledkem by měly být mj. hlavně online aplikace, jako např. elektronický dotazník pro návštěvníky muzeí (včetně vyhodnocení dosavadních výsledků), webové stránky věnované pravěkým technologiím využívaných v archeoparcích, z nichž u některých bude zveřejněn podrobnější návod pro jejich postup.

*Zeitgeist*⁵⁴ je projekt zaměřený více na marketing. Zaměřuje se na analýzu dospělého návštěvníka: jeho zájmy, potřebu se vzdělávat, očekávání před první návštěvou archeoparku. Dále řeší otázku podmínek pro udržení stálých a pravidelných návštěvníků.

4.7 Tematické odborné časopisy a konference

Oborných periodik zaměřených na archeologii vychází u nás celá řada (např. *Archeologické rozhledy*, *Památky archeologické*). V těchto periodikách je však článků týkajících se přímo archeoskanzenů minimum. Příležitostně se však tomuto tématu věnují časopisy jako např. *Etnologické rozpravy*, *Zprávy památkové péče* nebo *Archaeologia Iuvenis*, více pak např. tuzemský *Věstník Asociace muzeí a galerií* či v angličtině vydávaný *ICOM*

---

⁵⁰ pozn. autora: název vznikl spojením slov *didactics* a *archaeology*

⁵¹ pozn. autora: z německého „duch času“

⁵² Grundtvig Learning Partnership - Didarchtik 2010-2012 | EXARC - EU projects [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://projects.exarc.net/eu-projects/grundtvig-learning-partnership/didarchtik>

⁵³ pozn. autora: NL, DE, IT, SE, EN, CAT

⁵⁴ Grundtvig Learning Partnership - Zeitgeist 2010-2012 | EXARC - EU projects [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://projects.exarc.net/eu-projects/grundtvig-learning-partnership/zeitgeist>

News Magazine. Na archeoparky se v největší míře zaměřují pak časopisy *Živá archeologie* a *euroREA*.

Živá archeologie je odborný recenzovaný časopis, jehož vydavatelem je katedra archeologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové. Navazuje na předchozí periodikum (Re)konstrukce a experiment v archeologii⁵⁵.

*EuroREA*⁵⁶ je časopis vydávaný sdružením EXARC. Tematicky je rozdělen do tří částí: články v sekcích „Experimentální archeologie“ a „Archeologická muzea v přírodě“ jsou recenzována peer-review způsobem. Třetí část je otevřena všem a věnuje se recenzím knih, zprávám z konferencí apod. Časopis vychází třikrát ročně a je v angličtině.

Dle mého názoru je ve vlastním zájmu provozovatelů archeoparků pravidelné čtení posledních dvou periodik a pokoušet se do nich přispívat.

Konferencí s čistě archeologickým zaměřením se v Evropě i v ČR koná ročně řada. Pro archeoparky, resp. jejich provozovatele, je však důležitější vztah archeologie a návštěvníka. Právě na toto téma proběhly v ČR konference Archeologie a veřejnost (rok 2004, 2005) a Archeologie – věc veřejná? (rok 2007). V zahraničí je možnost účastnit se např. workshopů či seminářů organizovanými projektem OpenArch (viz 4.2.3). Seznam konferencí, workshopů a kolokvií s archeologickou tematikou je uveden např. na stránkách ARUP zde⁵⁷, přehled muzeologických konferencí pak spravuje např. AMG zde⁵⁸.

---

⁵⁵ *Živá archeologie*. [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://www.zivaarcheologie.cz/CasopisZivaArcheologie.html>

⁵⁶ EXARC JOURNAL | EXARC - Journal. [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://journal.exarc.net/>

⁵⁷ Konference 2012 |. [online]. [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.arup.cas.cz/?p=11058>

⁵⁸ Asociace muzeí a galerií v České republice - Semináře a konference. [online]. [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: http://www.cz-museums.cz/web/deni_v_oboru/seminare-a-konference

5 Potenciál archeoparků v ČR

V první části této kapitoly se věnuji jednotlivým muzeím na našem území. Při jejich charakterizaci jsem si všímal hlavně jejich právní formy, vztahu k veřejnosti, míře vzdělávání studentů a dále pak kultury či historickému období, jemuž se věnují. V neposlední řadě mě zajímal způsob financování, vazba na cestovní ruch a samozřejmě jejich schopnost splnit tři doporučení liveARCH (viz 3.3.2).

V dalších podkapitolách pak tyto poznatky shrnuji a diskutuji přínos těchto muzeí pro vzdělávání či ekonomiku.

5.1 Archeoparky v ČR

5.1.1 Březno u Loun, archeologický skanzen

Lokace (kraj; okres): Louny, oblastní muzeum

Provozovatel, právní forma: Oblastní muzeum v Lounech p. o.

Období/kultura: mladší doba kamenná, slovanská a germánská kultura mezi 6. a 9. stol.n.l.

Finance: z rozpočtu zřizovatele

Popis: V Březně probíhal původně archeologický výzkum (50. léta). V roce 1981 zde byl postaven první objekt pomocí historických postupů a rekonstrukce (PhDr. I. Pleinerová). Od roku 1994 je areál otevřen pro veřejnost. Kromě prohlídky obydlí nabízí skanzen i ukázky činností (drcení obilí, výpal keramiky, tkaní aj.), dále organizuje akce pro školy⁵⁹. Muzeum dnes projekt pouze udržuje a skanzen dále nerozvíjí – spolupráce s ostatními muzei stejně jako s odborníky je minimální. Stejně tak vazba na cestovní ruch. Muzeum propaguje skanzen pouze na lokální úrovni. Dle slov ředitele muzea se skanzen potýká se všemi problémy uvedenými v zaslaném dotazníku (viz Příloha).

Roční počet návštěvníků nepřesahuje 4.000 (z toho je 1 % ze zahraničí). Otevřeno je celoročně s hlavní sezónou květen-říjen. Splňuje první a druhé kritérium liveARCH (zaměstnanci však nepoužívají dobové kostýmy).

---

⁵⁹ OBLASTNÍ MUZEUM V LOUNECH. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.muzeumlouny.cz/skanzen.php>

5.1.2 Horní Vítkov, Curia Vítkov

Lokace (kraj; okres): severní Čechy, Liberecký kraj

Provozovatel, právní forma: Curia Vitkov o. s.

Období/kultura: velmožské sídlo z přelomu 12. a 13. století

Finance: soukromé zdroje, komerční akce, členské příspěvky, dotace, pronájmy části areálu na akce LARP.

Popis: Archeoskanzen byl založen jako velký projekt a jeho výstavba areálu stále pokračuje. Areál tvoří velmožský dvorec (obytná a hospodářská stavení) s navazující řemeslnickou osadou (kovárna, parní lázeň, hrnčířská a chlebová pec). Na svých stránkách autoři projektu uvádějí, že se nejedná o přesnou rekonstrukci (pro nedostatek podkladů v ČR), nýbrž o volnou repliku. Archeoskanzen spolupracuje s vědci (historiky, etnology i archeology) i řemeslníky. Odborníci se podíleli na tvorbě projektu a mají vliv na jeho další směřování. Hlavním cílem projektu je popularizace historie a archeologie. Curia nabízí návštěvníkům ukázky způsobu středověkého života a prezentace raně středověkých řemesel (hrnčířství, kutí železa aj.) s možností si vše vyzkoušet⁶⁰. Akce pro návštěvníky a školy organizuje zatím nepravidelně, ale po uvedení do plného provozu zde bude probíhat stálá vzdělávací činnost. Také s intenzivní propagací parku a hlubší vazbou na cestovní ruch se počítá až po jeho dokončení. Nicméně již během výstavby se zde organizují kulturní akce, jež jsou propagovány v Čechách i sousedním Polsku a Německu. Návštěvnost tak zatím činí 3.000 (platících) lidí, z toho je 20 % zahraničních (Polsko, Německo).

Skanzen sice splňuje všechna kritéria liveARCH, avšak má určité problémy s posledním bodem, což však pochopitelně souvisí s nedokončeným stavem projektu. Archeoskanzen je od roku 2009 členem sdružení EXARC. Curia Vítkov tak již několik let před svým uvedením do plného provozu postupně vrůstá do povědomí nejen místních lidí, ale i evropské odborné veřejnosti.

5.1.3 Chotěbuz-Podobora, archeopark

Lokace (kraj; okres): Moravskoslezský, Karviná

Provozovatel, právní forma: Muzeum Těšínska o. p.

Období/kultura: Slovanské opevnění z 8.-11. stol.n.l.

---

⁶⁰ Curia Vitkov. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.curiavitkov.cz/curia6.html>

Popis: Park byl založen v roce 2005, stále zde však probíhá systematický archeologický výzkum⁶¹ a současný provoz je tedy zkušební. Mezi aktivity nabízené návštěvníkům patří střelba z luku, mletí obilí v žernovu, tkaní, poznávání rostlin, práce s mapou, ukázky dobových řemesel, oděvů, soubojů; historické rekonstrukce běžného života lidí v raném středověku⁶². Dokončení je plánováno na rok 2012.

5.1.4 Křivolík, pravěká osada

Lokace (kraj; okres): Pardubický; Ústí nad Orlicí

Provozovatel, právní forma: Bacrie o. s.

Období/kultura: 36 000 př. n. l. – 900 n. l.

Finance: sponzoring, dotace Pardubického Kraje a Města Česká Třebová

Popis: Pravěká osada Křivolík se věnuje zlomovým obdobím lidských dějin. Projekt začal v roce 2007 jako experimentální archeologické centrum, kde se ověřovaly např. pravěké postupy při zpracování kůže, kamenů. Dobovými postupy zde byly postupně vybudovány mj. neolitická pec na keramiku či neolitické pole, kovolitecká dílna aj. Návštěvníci mají možnost si i některé postupy sami vyzkoušet (Obrázek 9 v Příloze). Sdružení pořádá exkurze pro školy, akce pro veřejnost i letní školy pro mládež. Spolupracuje příležitostně i s Českou televizí. Osada je sice otevřena celoročně, ale hlavní sezóna je od května do září⁶³.

5.1.5 Kosmonosy, dětský Pravěký skanzen Altamira

Lokace (kraj; okres): Středočeský; Mladá Boleslav

Provozovatel, právní forma: Odborová organizace OS KOVO Škoda AUTO a. s.

Období/kultura: doba kamenná až doba železná

Popis: Tento skanzen je hlavně edukačním centrem a se svými 25 lety praxe ve vzdělávání dětí a popularizaci historie je jedním z nejstarších projektů u nás. Skanzen tvoří zhruba 10 obydlí a dílen. Děti mají možnost zde mj. asistovat při tavně bronzů či skla, vypalovat keramiku nebo pěstovat pravěké obiloviny na neolitickém poli. Již druhou sezónu však Altamira žádné akce nekoná⁶⁴ a současný stav mi není znám.

---

⁶¹ území bylo osídleno ve dvou fázích: mladší době železné a v 8. století pak Slované

⁶² <http://www.muzeumct.cz/archeopark/>

⁶³ Pravěká osada Křivolík | experimentálně archeologické centrum, muzeum v živé přírodě. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.krivolik.cz/>

⁶⁴ ...: Altamira - Dětské zájmové sdružení experimentální archeologie ... [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.altamira.cz/akce2010.html>

5.1.6 Lysá nad Labem, Historické centrum dr.Botanicus

Lokace (kraj; okres): Středočeský, Nymburk

Provozovatel, právní forma: Botanicus, spol. s r. o.

Období/kultura: vesnice v 15. století

Popis: Vesnice vznikla jako volná inspirace, nikoliv rekonstrukce. Centrum nabízí návštěvníkům historické slavnosti (ukázky řemesel, zpěv, tanec, kejklíři), „středověká jídla“, v areálu se platí grošem (za jídlo, suvenýry, možnost vyrobit si různé „ezoterické“ předměty). Dále je zde naučná stezka. Věnují se zde i biologickému zemědělství⁶⁵.

5.1.7 Letovice, keltský skanzen Isarno

Lokace (kraj; okres): Jihomoravský, Blansko

Období/kultura: keltská vesnice z přelomu letopočtu

Popis: Jednalo se o rekonstrukce obydlí tvořících vesnici ohrazenou dřevěnou palisádou. Skanzen nabízel např. jízdu na koni, zhlédnutí šermířských vystoupení, občerstvení, pronájem prostor pro firemní prezentace či oslavy. Od roku 2011 je Isarno zavřené z technických a provozních důvodů⁶⁶. Činnost byla přerušena kvůli nevyřešeným majetkoprávním vztahům mezi majiteli pozemku a radnicí Města Letovice. Po téměř dvouleté nečinnosti však začaly objekty keltské vesnice chátrat a v květnu roku 2012 jich musela být z bezpečnostních důvodů polovina stržena. O obnovu vesnice se v současné době snaží občanské sdružení Keltoi provozující v šumavských Prášilech již jeden keltský archeopark⁶⁷.

5.1.8 Nasavrky, keltský archeopark

Lokace (kraj; okres): Pardubický, Chrudim

Provozovatel, právní forma: Boii o. s.

Období/kultura: keltská vesnice doby laténské

Finance: dotace EU, granty Kraje a MK ČR, sponzoring

Popis: Občanské sdružení Boii se věnuje popularizaci keltské kultury hned na několika úrovních: pořádá dětské tábory, pro ZŠ i SŠ vede vzdělávací programy. Sdružení také zřídilo

⁶⁵ Botanicus (CZ) | EXARC. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://exarc.net/venues/botanicus-cz>

⁶⁶ Keltský skanzen Isarno. [online]. [cit. 2012-05-18]. Dostupné z: <http://www.isarno.com/>

⁶⁷ Půlka keltské osady Isarno byla zbourána, teprve pak se našel zájemce - iDNES.cz. [online]. [cit. 2012-05-18]. Dostupné z: http://brno.idnes.cz/do-osady-isarno-prijdou-novi-keltove-dsb-brno-zpravy.aspx?c=A120504_1773322_brno-zpravy_dmk

naučnou Keltskou stezku Železnými horami zahrnující blízké oppidum České Lhotice. Dále otevřelo v místním zámku interaktivní expozici Po stopách Keltů, jež by se měla stále rozšiřovat. V současnosti plánuje rekonstrukci keltské vesnice z 2. - 1. století př. n. l.⁶⁸. Vesnice bude tvořena šesti tzv. dvorci (oplocený komplex tvořený obytným stavením, hospodářskými budovami, řemeslnými dílnami, výběhy pro zvířata atd.) a svatyní, celkem by se měla skládat 36 staveb (Obrázek 8 v Příloze). Výstavba probíhá od počátku roku 2010 a otevření je plánováno na přelom dubna a května 2013. Naučná stezka spolu s expozicí a archeoparkem budou tvořit jeden velký projekt, jenž má ambice být největším v ČR a jedním z největších v Evropě. Postup při stavbě rekonstruovaných obydlí stejně jako expozice jsou konzultovány s odborníky⁶⁹. Propagace činností Boii o.s. (festivaly, ukázky řemesel, vzdělávací programy) probíhá v médiích na regionální a nadregionální úrovni a zejména kulturní akce úspěšně propojuje s místním turistickým ruchem.

5.1.9 Netolice, archeopark

Lokace (kraj; okres): Jihočeský, Prachatice

Provozovatel, právní forma: Muzeum JUDr. Otakara Kudrny, p. o.

Období/kultura: hradiště z 10. - 13. století

Finance: výstavba zatím z dotace EU⁷⁰

Popis: Park vzniká od roku 2004 na místě postupného archeologického odkrývání akropole přemyslovského hradiště. Jednotlivé objekty jsou rekonstruovány dobovými technikami. Je naplánována stavba návštěvnického centra, ukázky bydlení, řemeslnických dílen, velmožského paláce. Uvažuje se i obnovení kostela sv. Jana v raně středověké podobě. Mimo rekonstrukce samotného obydlí je plánována i rekonstrukce okolní přírodní krajiny.

Za zmínku stojí dlouhodobá přeshraniční spolupráce s bavorským parkem Gabreta⁷¹. Netolický archeopark v předstihu konzultuje s již zavedeným parkem hlavně provozní

---

⁶⁸ Informační materiál Boii. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: http://www.boii.cz/07-boii/Informacni_material_Boii.pdf

⁶⁹ Stavíme živou keltskou vesnici. Bez hřebíků i nápisů „Nesahat“ - Sedmička.cz. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.sedmicka.cz/pardubice-chrudim/clanek/stavime-zivou-keltskou-vesnici-bez-hrebiku-i-napisu-nesahat-259477>

⁷⁰ Program Iniciativy Společenství INTERREG IIIA Česká republika

⁷¹ Pozn. autora: keltská vesnice Archäologischer Erlebnispark Gabreta; člen EXARC

záležitosti, čili se tak ještě před svým otevřením připravuje na problémy nastanuvší po uvedení do plného provozu⁷².

5.1.10 Mikulčice, slovanské hradiště

Lokace (kraj; okres): Jihomoravský; Hodonín

Provozovatel, právní forma: Masarykovo muzeum v Hodoníně, p. o.

Období/kultura: Velká Morava

Popis: Národní kulturní památka Památník Staré a Velké Moravy se nachází na místě slovanského hradiště – tzv. hrůdy. Od 50.let zde probíhá systematický archeologický výzkum. První expozice zde mohli návštěvníci shlédnout již v šedesátých letech. Areál se od té doby postupně rozrůstal. V současné době probíhají intenzivní přípravy na modernizaci památníku a stavbu česko-slovenského velkomoravského areálu Mikulčice-Kopčany. V roce 2009 proběhla urbanisticko-architektonická soutěž na návrh budoucího řešení české části. Celý projekt by měl stát 150 mil. korun a po jeho dokončení bude v roce 2013 požádáno o jeho zapsání na seznam UNESCO⁷³. Památník je ve stálém kontaktu s odborníky – je zde trvalá základna ARUP a stejně tak spolupracuje s některými archeoparky na Moravě.

Současná koncepce je zaměřena převážně na prezentaci informací široké veřejnosti. Velký důraz je kladen na vzdělávací činnost a památník spolupracuje s mateřskými, základními i středními školami. Na některých vzdělávacích programech spolupracuje památník se členy Centra experimentální archeologie⁷⁴. Pro studenty také muzeum nabízí jeden den v měsíci vstup zdarma. Návštěvnost muzea vzrostla za posledních 7 let z 8.000 na loňských 20.000, z nichž jednu třetinu tvoří zahraniční návštěvníci.

Provoz památníku je financován hlavně z rozpočtu svého zřizovatele, dalším zdrojem jsou účelové dotace. Vazba na cestovní ruch sice zatím není významným zdrojem financí, nicméně je rozvíjena (vazba na církevní a zážitkovou turistiku, cykloturistiku). Propagace je zajišťována spoluprací s cestovními agenturami (muzeum je blízko slovenských a rakouských hranic), prezentací na veletrzích cestovního ruchu i v médiích. Aktivně informují turistická informační centra či např. zástupce škol nebo církví.

---

⁷² Archeopark Netolice - Virtuální prohlídka. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.archeopark-netolice.cz/cz/slide/43/virtualni-prohlidka.html>

⁷³ Archeologický park Mikulčice – Kopčany. [online]. [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.masaryk.info/slovanske-hradiste-mikulcice/59/>

⁷⁴ Centrum experimentální archeologie a živé historie [online]. [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://cea.livinghistory.cz/>

5.1.11 Modrá - Velehrad, archeoskanzen

Lokace (kraj; okres): Zlínský; Uherské Hradiště

Provozovatel, právní forma: Obec Modrá

Období/kultura: slovanské sídliště z 9. století

Finance: výstavba z dotací a sponzoringem; provoz samofinancováním; další rozvoj z dotací

Popis: Rekonstruované sídliště z 9. století ohrazené obrannou palisádou. Uvnitř se nachází obranná věž, středověký kostel, stáje a několik obytných budov. V současnosti je naplánováno velmi rozsáhlé rozšíření archeoskanzenu, jenž po dokončení „*nebude mít v naší republice v současnosti srovnání*“⁷⁵ (doc. PhDr. Luděk Galuška CSc., jeden z autorů projektu). Měl by zde být mocenský areál, sídlištně-hospodářský areál, řemeslnický areál, rybářská bašta a příslušenství, církevní areál. Pro školy je připraven velmi bohatý a pestrý program vedený odborníky (ukázka dobového života, řemeslná výroba aj.). Skanzen spolupracuje s vědci a odborníky hlavně z oblasti etnografie, archeologie, architektury aj. Jako jedno z mála projektů v ČR splňuje všechna 3 kritéria liveARCH.

Archeoskanzen propaguje svou činnost formou výlepu plakátů a spoluprací s informačními centry. I přes výrazný vliv sezónnosti dosahuje roční návštěvnost 40.000 lidí, z nichž cca 7 % je ze zahraničí. Vysoká (resp. dostatečná) návštěvnost je pro udržení projektu esenciální a bez vazby na cestovní ruch by projekt nemohl existovat. Financování tak považuje za zásadní problém. Další nevýhodou archeoskanzenu je minimální spolupráce či inspirace dalšími podobnými projekty⁷⁶.

5.1.12 Pohansko u Břeclavi, archeoskanzen

Lokace (kraj; okres): Břeclav, Jihomoravský

Provozovatel, právní forma: Družina Jaga, sdružení

Období/kultura: slovanské sídliště z 9. století

Popis: Na území samotném se v 9. století nacházelo tehdy nejrozsáhlejší raně středověké opevnění. Od padesátých let zde probíhal intenzivní archeologický výzkum

---

⁷⁵ PhDr. LUDĚK GALUŠKA, CSc. Archeoskanzen Modrá - projekt [online]. [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.archeoskanzen.cz/projekt.html>

⁷⁶ Info z dotazníku

Dnešní areál je tvořen pouze jednou polozemnicí s pohanskou svatyní, keramickou pecí a studnou. V blízkosti se nachází zámeček Pohansko a stejnojmenná naučná stezka⁷⁷.

5.1.13 Praha - Liboc, archeologický park

Lokace (kraj; okres): Praha – Dejvice

Provozovatel, právní forma: Archaia Praha o. p. s.

Období/kultura: středověká usedlost

Popis: Park funguje od roku 1995. Provozuje jej společnost Archaia snažící se představit široké veřejnosti výsledky archeologických výzkumů a zároveň ověřovat středověké pracovní postupy pomocí vědeckého experimentu. Archaia je zároveň organizací oprávněnou provádět předstihové nebo záchranné archeologické výzkumy⁷⁸. V současnosti park tvoří obytné a hospodářské budovy a řemeslné dílny ze středověku. Aktivita pro návštěvníky: pečení chleba, tkaní, výpal keramiky, opracování dřeva na šlapacím soustruhu aj. S parkem je spjaté i vzdělávací středisko organizující např. týden experimentální archeologie, vzdělávací programy pro ZŠ a SŠ či Mezinárodní letní školu archeologie vedené odborníky a vědci⁷⁹.

5.1.14 Praha - Troja, archeopark Na Farkách

Lokace (kraj; okres): Praha - Troja

Provozovatel, právní forma: Botanická zahrada hlavního města Prahy, p. o.

Období/kultura: doba železná

Popis: Archeopark (založen díky iniciativě dr. Ivany Pleinerové z Archeologického ústavu AVČR) se nachází na místě trvale osídleném již od mladší doby kamenné. Archeopark slouží spíše k jednorázovým akcím – nenacházejí se zde žádné budovy, pouze plocha ohraničená dřevěnou palisádou. Aktivita pro veřejnost: tavba bronzu, výpal keramiky, tkaní, předání vlny⁸⁰. Dle informací⁸¹ Mgr. Miroslavy Šmolíkové, vedoucí Oddělení archeologických sbírek Muzea hl. m. Prahy, existuje archeopark pouze jako záměr a

---

⁷⁷ Pohansko. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://itras.cz/pohansko/>

⁷⁸ Zákon o státní památkové péči 20/1987 Sb., § 2, odst. 3

⁷⁹ Archeologický park Liboc. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.archaia.cz/liboc/liboc.htm>

⁸⁰ Archeopark - Botanická zahrada Praha. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: http://www.botanicka.cz/hlavni-stranka/detem/archeopark.html?page_id=129

⁸¹ Jedná se o informaci ze zasílaného dotazníku

neuskutečněný projekt. V současnosti jsou akce již pořádány zřídka a nepravidelně. Lze je nalézt v programu Botanické zahrady.

5.1.15 Praha – Řeporyje, Středověký skanzen Řepora

Lokace (kraj; okres): Praha - Řeporyje

Provozovatel, právní forma: Řepora, a. s.

Období/kultura: vesnice ze 14. stol.

Popis: Jedná se o stále se rozšiřující repliku středověké osady (s obytnými i hospodářskými objekty, dílnami, krčmou a kostelíkem), při jejíž stavbě je používáno historických postupů s použitím přírodních materiálů. Obyvatelé vesnice jsou oblečeni v dobových kostýmech a předvádějí návštěvníkům běžné aktivity a řemesla z dob středověku⁸².

5.1.16 Prášíly, archeopark Keltoi

Lokace (kraj; okres): Plzeňský; Klatovy

Provozovatel, právní forma: KELTOI, o. s.

Období/kultura: keltská vesnice 5. stol. př. n. l.

Popis: Park byl založen v roce 1994 a jako projekt zaměřený původně pro školy. Tvoří jej několik rekonstrukcí keltských obydlí a staveb - část z nich byla stavěna dle nálezů z nedalekého oppida Nevězice. Dnes je park otevřen všem. Program zahrnuje mj. tavbu železa, ražbu mincí, tkaní, výrobu keramiky. Vedle vzdělávacích a kulturních akcí nabízí archeopark firemní akce typu teambuilding⁸³.

5.1.17 Uhřínov pod Deštnou, Archeologické muzeum Villa Nova

Lokace (kraj; okres): Královéhradecký; Rychnov nad Kněžnou

Provozovatel, právní forma: Villa Nova Uhřínov, o. s.

Období/kultura: středověká kolonizační vesnice

Finance: samofinancování, granty

---

⁸² Guide to the archaeological open air museums in Europe. Modena : Museo Civico Archeologico Etnologico, 2009. Strana 68

⁸³ Tamtéž str. 69

Popis: Muzeum funguje od počátku 90. let a postupně se od té doby rozrůstalo. V současnosti je areál dokončen dle představ provozovatele a důraz je kladen na udržitelnost projektu. Stavba budov proběhla dle principů experimentální archeologie. Stejný způsobem jsou zde i prakticky ověřovány některé postupy a technologie. Zjišťuje se také jejich časová náročnost, odolnost a trvanlivost. Příkladem prováděných/předváděných technologií může být např. tavení skla dřevem, předtavování železa (Obrázek 7 v Příloze), výpal keramiky, stavba oborohu, uzení ovoce aj. Muzeum se věnuje převážně vědeckovýzkumné činnosti a široce spolupracuje s odborníky i s dalšími archeologickými muzei. Vedle již zmíněných praktických experimentů organizuje např. seminář Rekonstrukce a experiment v archeologii⁸⁴. Významná je též vzdělávací činnost: vedle akcí pro školy dojíždějí do muzea na praxi i studenti archeologie. Vzhledem k významnému podílu samofinancování je pro projekt důležitá vazba na cestovní ruch. Ročně navštíví muzeum 15.000 lidí, z toho je 300 ze zahraničí (~0,02%). V muzeu jsou respektována všechna kritéria liveARCH, avšak je zde slabina v kvalitě dostupných služeb.

5.1.18 Věstary, Centrum experimentální archeologie

Lokace (kraj; okres): Královéhradecký; Hradec Králové

Provozovatel, právní forma: Katedra archeologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové

Období/kultura: doba kamenná až středověk

Popis: Centrum vzniklo roku 1997 a členem EXARC je od roku 2003. Osada je v podstatě „open-air“ laboratoří pro univerzitní studenty. Probíhá zde výroba a výpal pravěké keramiky, výroba broušených kamenných nástrojů, tavba bronzu, tesařská práce, výroba textilu, výroba kostěných nástrojů, ukázka pravěkého zemědělství. Studenti také např. zhotovili neolitický monoxylonový člun, jehož funkčnost otestovali ve Středozemním moři. To vše na principu rekonstrukce a experimentální archeologie. Centrum se však neomezuje jen na kultury/národy z českých dějin, věnuje se také např. době římské či vikinské. Od roku 2000 nabízí centrum své služby školám i veřejnosti (workshopy, dny otevřených dveří, vzdělávací programy)⁸⁵. Během sezón 2011 a 2012 je areál pro veřejnost uzavřen. Jednak je rozšiřována samotná plocha areálu, kde zároveň studenti staví další pravěké stavby, navíc zde

---

⁸⁴ Rekonstrukce a experiment v archeologii - Národní památkový ústav. [online]. [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/news/8404-n/>

⁸⁵ Společnost Experimentální Archeologie (CZ) | Open Archaeology. [online]. [cit. 2012-05-22]. Dostupné z: <http://openarchaeology.info/institutional-members/spolecnost-experimentalni-archeologie-cz>

však vzniká nová budova Pravěkého muzea. Tři podlaží budou reprezentovat tři aspekty pravěkého života a zároveň také tři pohledy archeologa. Podzemní část („svět mrtvých“) bude věnována hmotným artefaktům z dávné lidské činnosti, tedy archeologickým nálezům a metodě jejich odkrývání jako takovým. Zároveň představí mj. pravěké způsoby pohřbívání. Přízemí bude prezentovat divákovi reálný život a krajinu v pravěku, a to za pomoci rekonstrukce, experimentální archeologie či etnoarcheologie. Nadzemní podlaží („nebeský svět idejí“) bude věnováno letecké archeologii, satelitnímu snímkování a bude zde také kulturně-chronologicky pojatá expozice vývoje člověka od pravěku až po stěhování národů⁸⁶.

5.1.19 Těšetice-Kyjovice, neuskutečněný projekt

Lokace (kraj; okres): Jihomoravský; Znojmo

Provozovatel: Ústav archeologie a muzeologie, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně

Období/kultura: Lengyelská kultura⁸⁷

V okolí Těšetic byl prováděn systematický archeologický průzkum od 60. let. Již v této době na místní archeologické základně byly prováděny experimenty s výrobou a výzdobou neolitické keramiky, kypřením půdy dřevěnými nástroji či s rekonstrukcí polozemnice. Na počátku 80. let vznikla myšlenka založit zde archeologické muzeum. S projektem souhlasila univerzita i tehdejší státní správa. Stavbu muzea také podpořil vlastník pozemku (zemědělské družstvo v Práčích). Areál byl koncipován jako místo pro prezentaci archeologických výsledků veřejnosti a výzkumné centrum zároveň. Stavba muzea byla rozdělena do tří etap, během kterých zde kromě velkého počtu rekonstruovaných staveb měl vzniknout i pavilón s expozicemi a audiovizuálními výukovými programy, dále pak učebny či ubytovací prostory pro zájemce o archeologii. Ačkoliv se tedy jednalo na tehdejší dobu o unikátní počin, nepodařilo se do konce 80. let zajistit dostatečné finanční prostředky.⁸⁸

Další pokusy o realizaci probíhaly v devadesátých letech. Za spolupráce s podnikateli ale i např. Univerzitou Vídeň⁸⁹ byl vytvořen projekt již více zaměřený na cestovní ruch napojený např. na okolní vinařské cyklostezky. Vedle archeoparku v Těšeticích, jenž si však

---

⁸⁶ TICHÝ, R. Archeopark pravěku ve Věstecích: základní teze. Živá archeologie - REA. 2009, č. 10. Dostupné z: <http://www.archeoparkvestary.cz/ke-stazeni/o-archeoparku-vsestary.pdf>

⁸⁷ Kultura z období 4.000 - 3.000 př.n.l.

⁸⁸ KOVÁRNÍK, Jaromír. Záměr archeologického muzea v přírodě v Těšeticích-Kyjovicích u Znojma. Živá archeologie. 2009, č. 10.

⁸⁹ Universität Wien; Institut für Ur- und Frühgeschichte

měl zachovat svůj naučně-vzdělávací charakter, mělo být postaveno i další archeologické muzeum na rakouské straně. I tento projekt byl však v roce 2003 ukončen – resp. jen jeho česká část⁹⁰. V Rakousku se podařilo projekt dokončit⁹¹. I když se jedná o neuskutečněný projekt, uvádím jej zde pro ilustraci faktu, že ani projekt, na svou dobu ojedinělý a unikátní, jenž je veden s entuziasmem, a který nespolehá jen sám na sebe, může skončit ještě před svou realizací.

5.2 Potenciál archeoparků v ČR

V této podkapitole bych rád shrnul současný stav a potenciál archeoparků v ČR. Na našem území se jich nachází osmnáct (Obrázek 10 v Příloze), z nichž dva jsou v současnosti mimo provoz (Isarno, Altamira). Neexistuje však jasná hranice mezi archeoparkem a klasickým muzeem v přírodě. Některá z těchto českých muzeí se tak mohou archeoparkům (popř. archeologickým muzeím v přírodě) velmi blížit, neboť prezentují trojrozměrné rekonstrukce, často původní, které by tak bylo možné označit za sbírku. Často chybí jen interpretace života v minulosti např. formou oživené historie či demonstrace dobových řemesel (pouhá dioramata zde nestačí), ale i zde je otázka, není-li možné považovat za tuto interpretaci některé jednorázové akce (často lidové slavnosti jako např. vynášení Morany).

Při bližším pohledu na jednotlivé archeoparky zjistíme, že je zde velký rozptyl v jejich velikosti, návštěvnosti či kvalitě a že v různé míře spolupracují mezi sebou či se zapojují do mezinárodních projektů. Najdeme mezi nimi projekty věnující se jedné kultuře v jednom úzkém období, ale i projekty mapující období několika desítek tisíc let.

Kvalita, velikost a návštěvnost českých archeoparků

Pro věrohodné porovnání těchto ukazatelů u všech archeoparků jsem neměl bohužel dostatek údajů. Kvalita a rozsah samotných informací uváděných na webových stránkách jednotlivých projektů se značně lišily a často byly právě internetové stránky jediným veřejně dostupným zdrojem informací (to v případě nesouhlasu archeoparku s vyplněním dotazníku či absence jakékoliv komunikace).

Troufám si však tvrdit, že i v případě získání všech potřebných údajů, by však porovnání všech archeoparků mezi sebou mohlo být zavádějící. Jednotlivé projekty se totiž

---

⁹⁰ KOVÁRNÍK, Jaromír. Záměr archeologického muzea v přírodě v Těšeticích-Kyjovicích u Znojma. *Živá archeologie*. 2009, č. 10.

⁹¹ Steinzeitpark Zeitreise Heldenberg (NÖ) (AT) | Open Archaeology. [online]. [cit. 2012-05-22]. Dostupné z: <http://openarchaeology.info/venues/steinzeitpark-zeitreise-heldenberg-no>

nacházejí v různých fázích životního cyklu. Některé archeoparky jsou sice zatím ve výstavbě, ale již jsou alespoň s omezeným provozem otevřeny návštěvníkům (např. Curia Vítkov). Příkladem již zavedeného projektu, jenž se stále rozvíjí, může být Historické centrum dr. Botanicus nebo Chotěbuz. Naopak archeologický skanzen v Březně u Loun zde sice existuje od 90. let, ale v současnosti stagnuje. Archeopark Isarno přerušil svou činnost úplně.

Snad ale nebudu daleko od pravdy, označím-li za nejnavštěvovanější archeoparky v ČR Uhřínov (15 tisíc návštěvníků ročně), Mikulčice (20 tisíc) a Modrou (40 tisíc). Předpokládám, že vůbec nejnavštěvovanějším archeoparkem bude pravděpodobně Historické centrum dr. Botanicus, a to díky výraznému komerčnímu zaměření a blízké vzdálenosti od Prahy, Mělníka a Mladé Boleslavi. Asi největším archeoparkem (co do rozlohy a počtu rekonstrukcí) je Modrá a po svém otevření pak i Nasavrky. Archeopark ve Věstarech bude (po dostavění) jistě možné považovat za nejkomplexnější co do schopnosti spojit vědu a vědecké poznatky s jejich prezentací veřejnosti. Jako nejmenší bych označil „archeopark“ Pohansko, jenž je tvořen jednou polozemnicí bez jakýchkoliv služeb pro návštěvníky (vyjma informační tabule).

Zodpovědět otázku, který archeopark je nej kvalitnější, se neodvážím. Potíž je jednak v samotném pojmu - co je zde určující kvalitou? (Kvalita výzkumu? Kvalita vzdělávání? Kvalita nabízených služeb?) a pak v metodice – co a jak měřit? (Měřit kvalitu vědeckých publikací? Didaktický účinek? Resp. spokojenost návštěvníků?). Zpracování toho tématu by si jistě vyžadovalo samostatnou studii v rozsahu diplomové či dizertační práce.

Spolupráce s ostatními archeoparky

Za projekty s nejintenzivnější spoluprací bych označil Horní Vítkov a Uhřínov. Oba archeoskazenky spolupracují s muzei u nás i v zahraničí. Zároveň jsou oba jako jediní z ČR členy sdružení EXARC. Archeopark v Netolicích spolupracuje sice jen s jedním zahraničním subjektem, nicméně je stále ve výstavbě. Archeoparky v Nasavrkách a Mikulčicích spolupracují s dalšími muzei pouze v rámci ČR. Zbývající archeoparky spolupracují minimálně či vůbec (např. Modrá, Březno).

Rád bych zde upozornil na jeden poněkud tristní fakt. Ani jeden z osmnácti českých archeoparků se nikdy nezúčastnil žádného z evropských projektů jako liveARCH, OpenArch, či Didarchtic. Není mi sice známo, zda se o účast v těchto projektech pokoušely, avšak neúspěšně (což by částečně implikovalo jejich horší kvalitu v porovnání s ostatními evropskými archeoparky), ale domnívám se, že některé z českých archeoparků (zvláště těch dlouhodobě zavedených) by určitě mohly nabídnout cenné zkušenosti (např. Altamira se svou více než 25-letou praxí se vzděláváním dětí v oblasti historie).

Prezentovaná kultura či období

Časové rozpětí, jemuž se české archeoparky věnují, je velmi široké – od mladého paleolitu (40.000 – 10.000 př.n.l.) až po středověk. Stejně tak i seznam dotčených kultur je velmi pestrý. Z bližšího pohledu na popisy archeoparků však můžeme vypožorovat jeden společný rys. Je-li v blízkosti archeoparku archeologické naleziště, jehož nálezy slouží jako podklad pro rekonstruované objekty, věnuje se pak tento archeopark téměř výhradně té které odkrývané kultuře a prakticky do své činnosti nezahrnuje prezentaci jiných kultur, a to ani okrajově (např. Netolice, Mikulčice aj.). Naopak archeoparky postavené na „zelené louce“ (např. Křivolík, Všestary) pak nemají problém představovat návštěvníkům vedle sebe přípravu pazourkových nástrojů z doby kamenné a např. vikinské sekery. Tento fenomén jsem se pokusil znázornit do mřížky uvedené na obrázku (Obrázek 1). Před samotným představením tohoto modelu bych rád zdůraznil, že nejsem archeolog ani historik a tento model ani nebyl s žádným historikem konzultován.

		Časové rozpětí									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Kulturní rozpětí	1										
	2		A							B	
	3										
	4										
	5										
	6										
	7										
	8										
	9		C							D	
	10										

Obrázek 1: Mřížka kulturního a časového rozpětí, popis viz text. Zdroj:autor

Horizontální strany čtverce značí časové rozpětí. Např. poloha ve sloupci 1 znamená, že se archeopark zabývá pouze relativně krátkým obdobím⁹². Naopak hodnota 10 může značit velmi dlouhé období např. od starší doby kamenné až po středověk. Vertikálně je pak analogicky vyneseno kulturní rozpětí. První řádek značí zájem např. o jednu kulturu (kultura s

⁹² Pozn. autora: relativně krátké zde znamená např. 10 – 50 let ve středověku, nebo také 1000 let v době železné

vypíchanou keramikou; kmen Kvádů), druhý řádek je pak méně specifický záběr (Lengyelská kultura; resp. Germáni) atd. Do mřížky jsem zakreslil pro ilustraci 4 pozice:

A: archeopark se věnuje kratšímu období a jedné kultuře. Může si tak dovolit klást větší důraz na detail. Příkladem by mohla být Curia Vítkov.

B: tento model archeoparku mapuje a prezentuje dlouhodobý vývoj jedné/dvou kultur. Jeho návštěva může být ideální volbou např. pro děti, jež v dějepise probírají právě tuto kulturu.

C: archeopark se zaměřuje na krátkodobý stav několika kultur. Např. se může zajímat o situaci v místě, kde spolu sousedilo několika různých národů, které se navzájem ovlivňovaly.

D: demonstruje vývoj člověka a jeho kultury jako takový. Příkladem může být Křivolík či Všestary. Tento typ archeoparku může být ideální volbou k návštěvě např. pro školy, které si nemohou dovolit navštěvovat archeoparky příliš často (z finančních či časových důvodů), a žáci zde tak mohou během jedné návštěvy vidět zlomové okamžiky lidského kulturního vývoje.

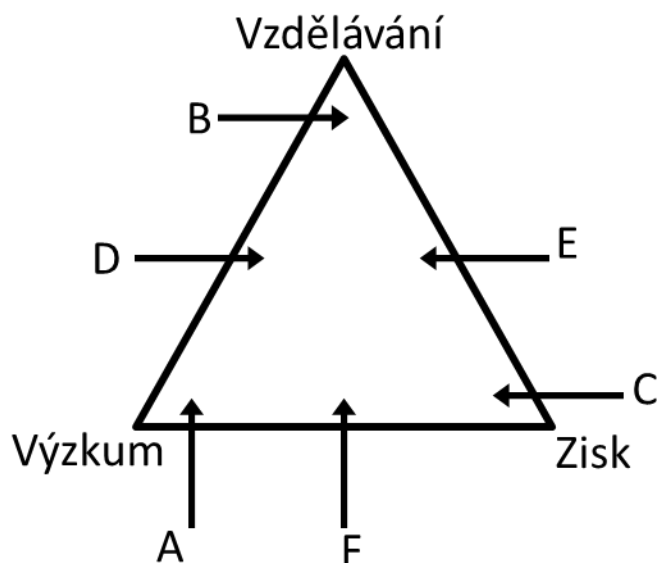
Navrhovaná klasifikace archeoparků

Po alespoň stručném popisu archeoparků v kapitole 5.1 bych se rád vrátil ke kapitole 4.3, ve které jsem popsal klasifikaci archeoparků dle M. Války⁹³ a shledal ji jako nejvhodnější. Tento způsob klasifikace dovolil bych si nyní označit za poněkud neflexibilní. Klasifikace využívá tří oddělených skupin a nenabízí možnost přechodu. Spíše než dělení archeoparků do oddělených skupin navrhuji následující model (Obrázek 2).

---

⁹³ VÁLKA, Miroslav. Archeoskanzeny jako forma prezentace kulturního dědictví a její využití v turistickém ruchu. Etnologické rozpravy. 2005, č. 2. Dostupné z: http://www.uet.sav.sk/download/ER_2005-2.pdf

Obrázek 2: Trojúhelník s jednotlivými koncepčními směry. Popis viz text. Zdroj: autor

Základem je trojúhelník, jehož vrcholy jsem označil „Výzkum“, „Vzdělávání“ a „Zisk“. „Výzkum“ je v podstatě totožný s popisem „*Profesionální zařízení*“ od M. Válka. „Vzdělávání“ již však (na rozdíl od Válkova „*Pedagogicko-vzdělávacího zařízení*“) nezahrnuje pouze vzdělávání dětí, ale vzdělávání celé veřejnosti. „Zisk“ je pak označení pro výrazně komerční účel. Dále se nedomnívám, že zábava a zážitkovost jsou atributy pouze komerčních podniků (jako píše M.Válka). Zábavu a zážitkovost je třeba v různé (avšak rozumné) míře implementovat i ve „Vzdělávání“, neboť nudné prezentace a vzdělávací programy mají minimální didaktický dopad.

Při charakterizaci jednotlivých archeoparků tímto modelem pak nedochází k jejich „zaškatulkování“, ale pouze ke znázornění vztahu k těmto třem aspektům (resp. vzdálenost od vrcholů). Je pravděpodobné, že čím více se archeopark přiblíží jednomu vrcholu/hraně, bude se vzdalovat od protilehlých hran/vrcholů, a to z důvodu omezených zdrojů (finanční, personální). Tento model tak dává větší svobodu při klasifikaci v případě, že archeopark není výrazně vyhraněn jedním směrem.

Do modelu jsem opět zakreslil pro ilustraci několik pozic:

- (A) vysoká vyhraněnost směrem k výzkumu. Archeopark slouží hlavně jako místo pro experimentální archeologii. Příkladem může být Březno u Loun v 80. letech.
- (B) značné zaměření na vzdělávání. Příkladem je Altamira
- (C) projekt je silně komerční. Příkladem může být Historické centrum dr. Botanicus.

(D) spojnice vzdělávání/výzkum. Tento typ archeoparku značně spolupracuje nebo zaměstnává odborníky, ale zároveň je otevřen pro širokou veřejnost. Příkladem může být Křivolík, Uhřínov či Všestary, kde studenti archeologie v rámci svého vzdělávání provádějí experimenty a zároveň provádějí po areálu návštěvníky a jsou jim tak k dispozici jako odborní konzultanti.

(E) spojnice vzdělávání/zisk. Projekt je komerční, ale spolupracuje s odborníky na přípravě vzdělávacích programů. Příkladem je Modrá u Velehradu.

(F) Tento stav asi nenastane. Vydělávat na archeologickém výzkumu by se nemělo (archeologie jako věda je veřejná služba) a naopak výzkum (alespoň v této podobě jako např. ZAV či archeologický experiment) jako takový je ztrátový.

Na závěr tohoto obecného shrnutí potenciálu českých archeoparků uvedu dva postřehy. Prvním je opomíjená či nedostatečná prezentace hudby. Zatímco tkaní, pálení keramiky, výroba zbraní aj. je k vidění téměř ve všech archeoparcích, hudbě se nevěnují téměř nikde (pomineme-li občasné výroční koncerty). Domnívám se, že dílna na výrobu středověkých nástrojů, kde by přímo před zraky návštěvníků vznikala niněra, flétna, šalmaj, fidula, harfa nebo dudy, by určitě zaujala. Dokonce u nás působí i několik kapel věnujících se profesionálně středověké hudbě (Řemdiš, Krless, Weytora aj.), jejichž členové si často dobové hudební nástroje vyrábějí dle dochovaných historických nákresů a dokumentů. Druhým postřehem je pak fakt, že všechny již dokončené archeoparky ve svých dotaznících uvedly, že mají potíže s třetím kritériem liveARCH, tedy poskytování určitých služeb návštěvníkům (parkování, občerstvení atd.), což rozhodně ubírá na kvalitě zážitku z návštěvy.

5.2.1 Ekonomická potenciál - vazba na cestovní ruch

Za nejdůležitější stránku ekonomického potenciálu archeoparků považuji jejich podporu cestovního ruchu. S cestovním ruchem přímo souvisí návštěvnost archeoparků a vůbec povědomost turistů o nich. Nejlepší metodou, jak změřit návštěvnost našich archeoparků, je pochopitelně průzkum přímo v terénu (dotazníky pro návštěvníky, sledování návštěvnosti). Tento přístup byl mimo mé možnosti (vzhledem k počtu archeoparků, rozsahu práce a jejímu zaměření). Proto jsem se na věc podíval z druhé strany: jakou mají návštěvníci šanci se o zmiňovaných muzeích dozvědět?

Propagace v ČR

Z vyplněných dotazníků vyplývá, že všechny dotčené archeoparky⁹⁴ využívají ke zviditelnění letáky a výlep plakátů k pořádaným akcím. Již méně pak k propagaci využívají turistická informační centra či média (zejm. rozhlas a internet). Za nejintenzivnější a nejpestřejší bych označil propagaci archeoparku v Mikulčicích. Ten využívá vedle výše zmíněných způsobů i dlouhodobých kontaktů s mediálními partnery celostátního významu (např. Česká televize) a zároveň možnost prezentace na tuzemských i zahraničních veletrzích cestovního ruchu.

Propagace v zahraničí

V malém měřítku (tj. lokálním) je zahraniční propagace významná pouze pro archeoparky v příhraničních oblastech. Archeoparky ve Vítkově, Netolicích i Mikulčicích tuto možnost hojně využívají. Místem pro propagace ve velkém měřítku jsou pak hlavně veletrhy cestovního ruchu. Jak jsem již zmínil, této možnosti využívá pouze archeopark v Mikulčicích. Dalším významným zdrojem informací o navštěvované zemi je turistický průvodce. Proto jsem sestavil tabulku (Tabulka 1) pro alespoň hrubou ilustraci současného stavu prezentace českých archeoparků v turistických průvodcích. Bohužel, prodej kvalitních průvodců⁹⁵ v zemi, které se průvodce týká, není (alespoň v ČR) moc rozšířený. Podařilo se mi získat informace pouze ze čtyř průvodců o České republice⁹⁶.

---

⁹⁴ Pozn. autora: tzn. ty archeoparky, jež vyplnily dotazník

⁹⁵ Pozn. autora: nemyslím tím tuctové obrazové průvodce typu „To nej z Prahy za 1 den“

⁹⁶ Pozn. autora: jedná se čtyři nejrozšířenějších a nejvydávanejších průvodce vůbec

	Březno u Loun	Horní Vítkov	Chotěbuz-Podobora	Křivolík	Lysá nad Labem	Kosmonosy	Letovice	Netolice	Nasavrky	Mikulčice	Modrá-Velehrad	Praha Liboc	Praha Troja	Praha Řeporyje	Prácheň	Uhřetov	Všestary
Rough Guide	-	-	-	-	++	-	-	-	-	-	++	-	-	-	-	-	-
Lonely Planet	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	++	-	-	-	-	-	-
Bradt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Travel DK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-

Tabulka 1: Informovanost o českých archeoparcích v zahraničních průvodcích, popis viz text. Zdroj: autor

Označení „-“ znamená, že se v průvodci o archeoparku nevyskytla žádná zmínka. Označení „+“ označuje alespoň nepřímý odkaz (např. na těsně sousedící atrakci či doporučené místo návštěvy), takže je zde šance, že by se návštěvník o muzeu dozvěděl na místě. Symbol „++“ značí, že daný archeopark je v průvodci přímo zmiňován a je i blíže popsán (tj. co si zde návštěvníci mohou vyzkoušet, jaké kultuře/období se archeopark věnuje atd.).

Předpokládám, že hlavním důvodem, proč dopadla tato analýza pro české archeoparky tak tristně je, že sami provozovatelé archeoparků nekontaktovali vydavatele průvodců a nedali o sobě vědět. Usuzuji tak z toho, že ani jedno z kontaktovaných muzeí se o této formě propagace nezmínilo.

Dalším námětem k zamyšlení tedy je, zda chceme zahraničním turistům nabízet pouze Prahu, Hlubokou, Telč a Český Krumlov? Nebo bychom se měli snažit o lepší zahraniční propagaci našich archeoparků? Mají však naše archeoparky šanci obstát v mezinárodní konkurenci? Je zde něco, co je činí něčím unikátními?

Konkurenceschopnost v porovnání s ostatními evropskými zeměmi

Sdružení EXARC uvádí, že v České republice je možné navštívit 15 archeoparků⁹⁷, což nás řadí do evropského nadprůměru co do počtu archeoparků. Přihlédneme-li však k rozloze a počtu obyvatel, řadíme se mezi evropskou špičku vedle kulturních velmocí jako Itálie či

⁹⁷ Pozn. autora: tento údaj však není aktuální. Ve skutečnosti jich je o něco více.

Francie (Tabulka 2). Další konkurenční výhodou je malý počet archeoparků v sousedním Slovensku a Polsku.

Vedle kvantity je však rozhodující i kvalita. Obtíže s měřením kvality českých archeoparků byly již diskutovány a stejný problém platí i pro porovnání kvality českých a evropských archeoparků.

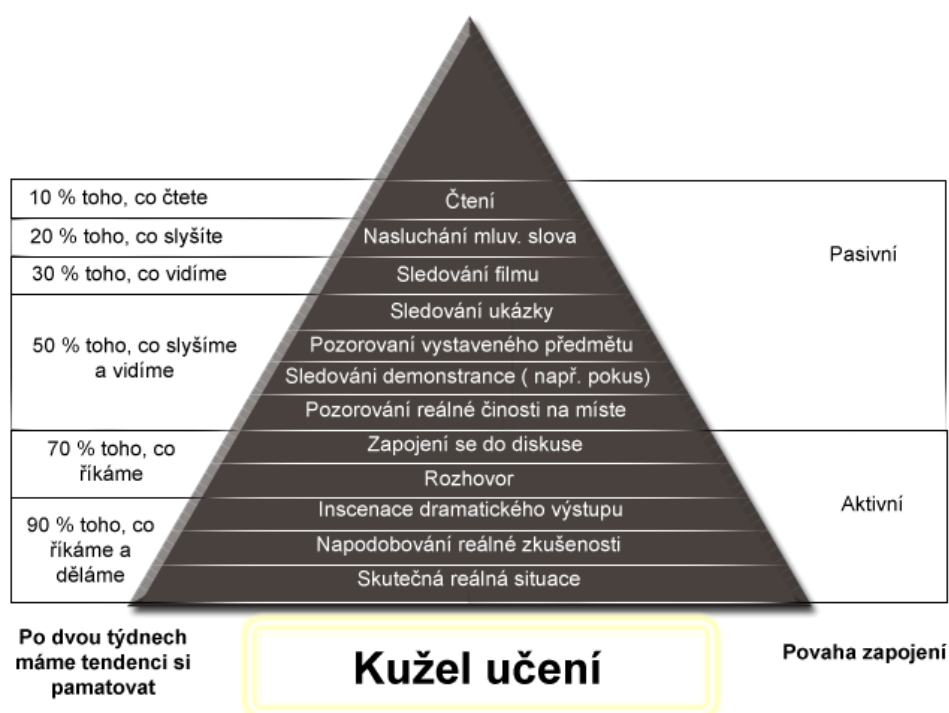
Zbývá se tedy zamyslet, je-li portfolio českých archeoparků něčím unikátní v rámci Evropy. Za velkou výhodu bych označil polohu České republiky, jež leží na hranici dvou velkých kultur: slovanské a keltské (minimálně doby halštatské). Projekty zaměřené na slovanskou kulturu (Mikulčice, Pohansko, Modrá) jsou pro turisty ze zemí na západ od ČR nejbližší možností seznámit se Slovy, resp. historií jejich kultury. Vice versa zmínka o živé keltské usedlosti vyvěšená na autobusové zastávce v Karlových Varech by mohla zaujmout turisty ze zemí východních.

Stát	DE	FR	GB	DN	AUS	IT	CZ	PLN	NL	NO	BE	FI	HU	GR	SLOV
Počet archeoparků	53	28	22	19	17	17	15	13	11	7	5	5	4	1	1

Tabulka 2: počty archeoparků ve vybraných evropských státech. Zdroj: autor dle dat Open Archaeology, discover ancient worlds | Open Archaeology. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://openarchaeology.info>

5.2.2 Vzdělávací potenciál

V čem tkví vzdělávací potenciál archeoparků? Odpověď na tuto otázku nám může dát model tzv. Kužele učení (Obrázek 3), jehož autorem je Edgar Dale. Návštěvy archeoparků⁹⁸, zejm. těch se silnějším zaměřením na vzdělání dle modelu na Obrázku 2, bezesporu splňují „aktivní povahu zapojení“ dle E. Dalea. Didaktická účinnost archeoparků by tak měla stoupat směrem od klasických expozic v tradičních muzeích směrem k možnosti aktivního zapojení se do prezentované skutečnosti (Obrázek 4).

Obrázek 3: Kužel učení dle Edgara Dalea. Zdroj: ouspechu.blog.cz⁹⁹

Zatímco ověření této teorie je poměrně snadné, jedná-li se o dětského návštěvníka-školního žáka, ověřit tuto vzrůstající didaktickou účinnost na širší veřejnosti je již obtížnější. O určité porovnání se pokusila např. dr. C. Masriera i Esquerra se svým týmem¹⁰⁰, která se ve své práci zaměřila na rozdíl mezi tradiční prezentací zakonzervovaných archeologických pozůstatků oproti trojrozměrným rekonstrukcím¹⁰¹. Zejména pak vliv tohoto rozdílu na

⁹⁸ Pozn. autora: zdůrazňuji, že se musí jednat o projekty splňující definici archeoparků popř. archeologických muzeí v přírodě z kapitoly 4.1.

⁹⁹ Kužel učení | Ouspechu. [online]. [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://ouspechu.blog.cz/1108/kuzel-uceni>

¹⁰⁰ MASRIERA I ESQUERRA, Clara. Presentace archeologických lokalit veřejnosti: ruins versus reconstructions. Živá archeologie. 2008, č. 9.

¹⁰¹ Pozn. autora: jednalo se o porovnávání lokalit v Katalánsku.

spokojenost běžného návštěvníka či rozdílnou didaktickou účinnost obou přístupů. Během své studie však její tým narazil na některá úskalí v metodice:

- získání dat z dostatečného počtu archeoparků pro statistickou věrohodnost
- zkoumané archeoparky by měly být v omezené geografické oblasti a věnovat se stejnému časovému období
- didaktickou účinnost lze měřit porovnáním znalostí před a po návštěvě archeoparku – jak ale tento rozdíl měřit?

V případném podobném výzkumu v českých podmínkách by neměly být problémy s prvním a druhým bodem – ČR disponuje několika archeoparky věnujícím se keltské nebo slovanské kultuře. S vyřešením třetího problému by mohly pomoci výstupy projektu Didarchtic (viz 5.5.4.), tj. standardizované online dotazníky, které návštěvníci mohli vyplnit před návštěvou archeoparku a po návštěvě s určitým časovým odstupem.

Obrázek 4: Didaktická účinnost jednotlivých způsobů prezentace informací. Zdroj: autor

6 Management archeoparků a jeho specifika

6.1 Aktéři

Před několika desítkami let byla archeologie vědeckou disciplínou, jež poznatky svého bádání prezentovala veřejnosti prostřednictvím muzeí. S postupem času, kdy se zvyšovaly nároky na prezentaci kulturního dědictví (co do interaktivity a živosti), se na scéně postupně začaly objevovat i archeologické parky, jenž veřejnosti archeologický výzkum ještě více přiblížily. Veřejnost, vědecká obec a veřejná správa však nejsou jedinými subjekty v této oblasti. Důležitou roli hrají i investoři. Všichni tito aktéři spolu přímo či nepřímo interagují, navzájem od sebe něco očekávají nebo naopak jsou k něčemu zavazováni. Dobrý manažer by samozřejmě měl všechny tyto vztahy znát.

6.1.1 Věda a výzkum

Vědci přicházejí jako první do kontaktu s archeologickými nálezy a vědečtí pracovníci také jako první přivedli experimentální archeologii do muzeí. Archeologické nálezy jsou zdrojem poznatků pro další bádání. Zatímco však cílem vědy je poznání, cílem vědců je uznání. Vědec je ve své komunitě uznávaný, má-li kvalitní publikace. A významným zdrojem pro psaní kvalitních publikací (zde archeologických) jsou řádně zdokumentované archeologické nálezy.

Věda (minimálně základní výzkum) ale není v drtivé většině případů samofinancovatelná. Až na výjimky (např. ZAV hrazený investorem) je výzkum hrazen ze státního rozpočtu.

6.1.2 Veřejná správa

Vztah veřejné správy k archeologickým poznatkům, resp. jejich použití a prezentaci se během historie měnil. Od prostého využití těchto poznatků jako symbolů podporujících kulturní a historickou identitu národa až po morálně pokřivené zneužití při propagandě. Příkladem druhého může být germanizační tlak během nacistické okupace, kdy byly archeologické nálezy germánských artefaktů na území Čech využívány k ospravedlnění nároku německého národa na naše území, popř. byly analogicky nálezy z dob starých Slovanů vyzdvihovány Sovětským svazem během okupace následující^{102,103}. V současné době naštěstí

---

¹⁰² KOSTRHUN, Petr. MAMUTÍ PROJEKTY PROF. KARLA ABSOLONA. Archeologické rozhledy. 2003, č. 1.

převažuje příklad první. Zároveň má veřejná správa zájem na řádně zdokumentovaných a správně interpretovaných archeologických nálezích, neboť ty pak mohou zprostředkovaně sloužit k uspokojení kulturních potřeb veřejnosti.

Po ekonomické stránce se pak archeologické výzkumy dotýkají veřejných rozpočtů dvěma způsoby. Jednak z krátkodobého hlediska představují již zmíněné výdaje, ale při vhodném propojení s cestovním ruchem mohou být i zdrojem příjmů. Vazba archeologie na cestovní ruch je odnepaměti rozvinutá v zemích jako např. Egypt, Řecko, Itálie apod.

6.1.3 Veřejnost

Proč by měla mít veřejnost zájem o archeologii? Jednak platí, že poznáním minulosti lze lépe pochopit přítomnost. V současnosti se k tomuto faktu přidává další: v dnešním globalizovaném světě jeví lidé rostoucí zájem o své přírodní a kulturní prostředí – a to jeho podobu současnou i minulou¹⁰⁴. A právě v poznávání minulosti hraje archeologie nezastupitelnou roli.

Veřejná správa a vědecká obec pak mají zpětně zájem na poučené veřejnosti. Pozorováním či samotnou participací na archeologickém experimentu pochopí laik snáze jednak funkci studovaného artefaktu (a déle si prožitou zkušenost zapamatuje), ale také začne více uvažovat o smysluplnosti jejich záchrany¹⁰⁵. Legislativní nařízení (zde tedy např. státní památková péče) bez pochopení a podpory veřejnosti ztrácí významně na účinnosti¹⁰⁶. Zároveň musí vědecká obec obhajovat před veřejností (tj. daňovými poplatníky) smysluplnost a významnost archeologických výzkumů, resp. jejich státní podpory.

6.1.4 Oprávněné organizace

Oprávněné organizace plní zastupující roli veřejné správy a vědecké komunity zároveň. Jednak splňují státem dané odborné předpoklady¹⁰⁷ k provádění všech archeologických výzkumů (AV) tj. vedle záchranného AV i badatelský AV, zjišťovací AV a dalších¹⁰⁸. A dále

---

¹⁰³ ARNOLD, Bettina. The past as propaganda: totalitarian archaeology in Nazi Germany. *Antiquity*. 1990, č. 64.

¹⁰⁴ BUREŠ, Michal. Archeologie a veřejnost. *Veřejná Archeologie 1*. Praha: *Veřejná Archeologie [u.a.]*, 2005. ISSN 80-903412-2-5.

¹⁰⁵ KOVÁRNÍK, Jaromír. Stručné dějiny muzeí v přírodě. *Živá archeologie - REA*. 2009, č. 10.

¹⁰⁶ Pozn. autora: některé způsoby ochrany kulturního dědictví (např. ZAV) jsou někdy spojena s určitými omezeními (např. prodloužení stavebních procesů)

¹⁰⁷ Zákon č. 20/1987 Sb.; § 21; odst. (2)

¹⁰⁸ Pravidla archeologického výzkumu |. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.arup.cas.cz/?p=8153>

jsou výsledky těchto výzkumů pro archeology zdrojem informací pro další bádání. Finance na provádění výzkumu získává buď od státu, nebo v případě ZAV i od investora¹⁰⁹, z kterého tak snímá břemeno ZAV zajistit.

6.1.5 Investoři

Investorů se týkají archeologické nálezy dvěma způsoby: buď pro ně představují náklady (ZAV) nebo zdroj příjmů (vztah archeologie a cestovního ruchu).

V prvním případě však investor není konečným příjemcem a uživatelem kulturních hodnot, jejichž záchranu hradil, tímto příjemcem je veřejnost. Investorovi tak náleží uznání veřejnosti a vylepšení image (viz např. kapitola 4.5 Česká společnost archeologická a její služby stavebníkům). V druhém případě pak investor využívá turisticky atraktivních archeologických nálezů jako pozitivní externality pro svůj zisk. Je však zpětně zavazován tyto nálezy a památky nepoškozovat. Právě snadná možnost nenávratně zničit křehké archeologické památky při jejich nesprávném intenzivním využívání si vynutilo několik legislativních opatření (památkový zákon, Maltská konvence aj.).

6.1.6 Provozovatelé archeoparků

Archeologické parky představují vhodnou platformu pro seberealizaci hned několika výše uvedených aktérů. Mohou být způsobem naplnění investorských záměrů za účelem zisku (Lysá nad Labem, Modrá) či zlepšení image a vztahů s veřejností (Kosmonosy), ale stejně tak mohou sloužit jako místo pro vědu a výzkum (Všestary, Uhřínov, Liboc). Mohou být jako součástí příspěvkových organizací vázány na veřejnou správu (Březno, Mikulčice). Za jejich vznikem může stát dokonce i část veřejnosti, která se zde tak realizuje svůj sen (občanské sdružení stavící keltskou osadu v Nasavrkách).

6.2 Archeopark jako manažerský projekt a jeho rizika

V této části se jen zmíním o rizicích, problémech a možných nedostacích, na které jsem narazil během studia materiálů. Domnívám se, že by jejich existence neměla uniknout pozornosti provozovatelů archeologických parků. Podrobnější analýza zahrnující pokud možno všechna tato rizika by si vyžádala studii rozsahu minimálně diplomové práce.

---

¹⁰⁹ Pozn. autora: v případě, že se jedná o zákonnou povinnost investora tento výzkum hradit

Skutečnost, že se tomuto tématu intenzivně věnovalo či věnuje několik projektů (liveARCH, OpenArch) napovídá, že se jedná o aktuální problematiku.

Model řízení a organizační struktura

Při nevhodně zvoleném modelu řízení či organizační struktuře nebude fungovat celý projekt efektivně. Dle modelu manažerské mřížky (Obrázek 11) je samozřejmě nejvhodnější přístup 9.9, tedy velký zájem manažera o zaměstnance a o výsledky, jimiž v případě archeoparků je návštěvnost. Předmětem diskuze pak může být, zda-li dlouhodobě udržitelné mohou být i jiné styly řízení. Instituce zaměřená na výzkum (Obrázek 1) se nemusí tolik orientovat na vysokou návštěvnost a proto možná i styl 1,9 („country klub“) by byl únosný. Podobně si komerční projekty mohou dovolit i více autoritářské vedení blíže bodu 9,1 („úkolový typ“). Typ 9,1 je však nevhodný pro archeoparky se silnou vazbou na odborníky, neboť vzdělaných archeologů je u nás málo¹¹⁰. Tento fakt podporuje i několikrát zmiňovaná stížnost na nedostatek kvalifikovaného personálu některých archeoparků¹¹¹. Zdůrazňuji, že se v posledních dvou případech (9,1 a 1,9) nemusí jednat přímo o extrémní pozice v rohu mřížky.

Nejčastější organizační strukturou je pro většinu archeologických institucí a muzeí struktura funkcionální¹¹². Zde vládne vysoká hierarchie a pravomoci jsou jasně dány. Avšak tato struktura postrádá dostatek prostoru pro vytvoření týmu. Jako vhodnější struktura se jeví tzv. projektová organizační struktura, jež byla zvolena i např. pro projekt liveARCH. Dle M. Bureše je zcela nejvhodnější strukturou pro archeologické instituce struktura maticová¹¹³.

Spolupráce

Troufám si říci, nejlevnější a nejsnazší způsob, jak se vyvarovat chyb vlastních, je poučení se z chyb někoho jiného. Zatímco míra spolupráce projektů Horní Vítkov a Uhřínov je na vynikající úrovni, vedení jiných archeoparků by možná mělo zvážit změnu této jejich laxnosti. Přitom v Evropě existuje několik projektů zaměřených na mezinárodní výměnu zkušeností. Dalším námětem pro případnou budoucí diskuzi může být výhodnost intenzivnější vzájemné propagace mezi tuzemskými projekty

---

¹¹⁰ BUREŠ, Michal. Nástin problematiky managementu v současné archeologii. *Archaeologia iuvenis*. 2000, VI, č. 1.

¹¹¹ Pozn. autora: jedná se o informaci z dotazníků

¹¹² BUREŠ, Michal. Nástin problematiky managementu v současné archeologii. *Archaeologia iuvenis*. 2000, VI, č. 1.

¹¹³ tamtéž

Regulace množství návštěvníků

Projekty, jejichž rozpočet je hodně závislý na příjmu ze vstupného, by měly brát zřetel na možná úskalí plynoucí z cíleně vysoké návštěvnosti. Zvýšenou návštěvnost lze také očekávat při zapsání lokality na seznam UNESCO či seznam NKP (Modrá, Chotěbuz, popř. Mikulčice). Při vysoké návštěvnosti se snižuje zážitkovost jedince (nemožnost si vše vyzkoušet). Intenzivní proudy turistů také mohou představovat velké riziko pro archeoparky, v jejichž areálu stále probíhá archeologický výzkum (např. Netolice, Chotěbuz). Řešením může být rozdělení areálu a rozptýlení atrakcí. Dalším možným řešením může být žádost o přearažení pozemku z fondu hospodářských lesů do kategorie lesů se zvláštním určením¹¹⁴

Dalším negativním důsledkem snahy zvýšit návštěvnost může být odklon od prezentace skutečných archeologických poznatků a experimentální archeologie směrem ke „kejkliřství“, popř. uvádění běžných interaktivních výstav či dioramat jako příkladů experimentální archeologie. V horším případě toto může vést k jakési devalvací této metody v očích veřejnosti.

Financování

Rizika spojená s financováním bych zmínil jen dvě, ačkoliv jich je jistě více. Hrozí jen těm projektům, jejichž pozemek se nachází na území s archeologickými nálezy¹¹⁵, popř. při stavbě či rozšiřování archeoparku vznikla povinnost stavebníka zajistit provedení ZAV. Prvním problémem je již zmiňovaná dvojznačnost § 22 Zákona č.20/1987 Sb. Zřizovatel archeoparku, jehož právní formou bude například o. p. s. nebo o. s., a jejímž účelem tedy nebude podnikatelská činnost, nemá jistotu, zda-li bude nebo nebude hradit ZAV. Dalším problémem je jistý nešvar české archeologie, a sice využívání tzv. „servisních organizací“. Tento problém je již několik let diskutován a vyjádřily se k němu snad všechny zainteresované strany: univerzitní obec¹¹⁶, ARUP¹¹⁷, NPÚ¹¹⁸ i zástupci oprávněných organizací¹¹⁹. Ve stručnosti uvedu, že problém spočívá v možnosti oprávněných organizací najmout si na ZAV (který má organizace dle smlouvy se stavebníkem provést) externí dodavatelskou firmu, která zajistí kopáčské a další práce. Některé strany argumentují, že se jedná o tzv. tunelování a vyvádění peněz určených pro archeologii. Zároveň je zde riziko, že

¹¹⁴ Zákon č. 289/1995 Sb., §8, odst. (2)

¹¹⁵ Pozn. autora: na těchto územích se nachází přibližně polovina českých archeoparků.

¹¹⁶ BOUZEK, Jan a spol. Česká archeologie na rozcestí. Archeologické rozhledy. 2010, LXII.

¹¹⁷ FROLÍK, Jan a spol. Vzhůru do pootevřených dveří - ale co pak?. Archeologické rozhledy. 2010, LXII.

¹¹⁸ TOMÁŠEK, Martin. K archeologickému rozcestí. Archeologické rozhledy. 2010, LXII.

¹¹⁹ PROCHÁZKA, Rudolf. K otázce nepřátel archeologické vědy. Archeologické rozhledy. 2011, LXIII.

oprávněná organizace nebude dostatečně dohlížet na práce prováděné servisní firmou a dojde tak k nenávratnému znehodnocení výzkumu.

Kvalifikovaný personál

Několik archeoparků zmínilo jako problém nedostatek kvalifikovaného personálu. Stojí možná za zvážení, že lze zaměstnat i vysokoškolské studenty archeologických oborů, kteří mohou být dobrými průvodci i odbornými konzultanty. Dále je zde možnost dobrovolnictví, velmi dobře zavedeného např. ve Vřesetech. A v neposlední řadě je pak často možné navázat spolupráci s některými amatérskými spolky a sdruženími.

Na závěr ještě upozorním na poněkud pokulhávající služby ve většině českých archeoparků¹²⁰ a značné nedostatky v propagaci některých archeoparků, jejichž provozovatelé se zřejmě domnívají, že výlep plakátů na nároží je dostatečnou formou zviditelnění.

---

¹²⁰ Pozn. autora: zde se odkazují na informace z dotazníku.

7 Závěr

Česká republika se může počtem svých archeoparků (tj. osmnáct) směle řadit mezi evropské špičky. Většina z nich se zaměřuje na prezentaci keltské a slovanské kultury a pravěku. Najdeme mezi nimi projekty komerční, vzdělávací i výzkumné. Ne všechny z těchto osmnácti archeoparků však dosahují srovnatelné kvality. Jsou mezi nimi projekty prosperující ale stejně tak i dočasně zastavené. Vedle nich vzniká několik nových ambiciózních projektů.

Ačkoliv se mi nepodařilo porovnat potenciál všech archeoparků více detailně a z několika hledisek (kvalita vzdělávání, ekonomický přínos atd.), ta nejvýznamnější určit mohu. Největšího vzdělávacího potenciálu dosahuje Pravěké osady Křivolík či archeologického parku Liboc (svým širokým záběrem aktivit) a po svém dokončení pak Centrum experimentální archeologie ve Vřestarech (pro unikátní kombinaci několika způsobů prezentace a zapojením vysokoškolských studentů). Ve velikosti a počtu budov vede Historické centrum dr. Botanicus a Archeoskanzen v Modré. Po svém dokončení se vedle nich zařadí keltský archeopark v Nasavrkách a slovanské hradiště v Mikulčicích. Do mezinárodní spolupráce je nejvíce zapojena Curia Vítkov a Villa Nova v Uhřínově.

Dále jsem i bez hlubší analýzy popsal několik rizik či nedostatků spojených s řízením archeoparků. Jsou jimi specifická rizika ve financování, špatná spolupráce, nedostatek kvalifikovaného personálu, často „amatérská“ propagace, slabina v oblasti nabízených služeb a potřeba regulovat vysokou návštěvnost.

Návrhy na možné pokračování práce:

- Detailnější porovnání kvality archeoparků z různých hledisek. SWOT analýza. Srovnat situaci v ČR s Evropou.
- V českých podmínkách aplikovat některé výstupy z projektů OpenArch, Didarchtic a Zeitgeist.
- Zaměření se na specifika řízení archeoparků. Upozornit na rizika a navrhnout možná řešení.

V úplném závěru bych zde chtěl vyjádřit svou radost nad tím, že tato práce nebude sloužit jen k lapání prachu a ticha v archivu, ale některé její údaje poslouží např. sdružení EXARC při aktualizaci databáze evropských archeoparků.

8 Zdroje

Knižní publikace a články z odborných periodik a sborníků:

Guide to the archaeological open air museums in Europe. Modena : Museo Civico Archeologico Etnologico, 2009.

Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví. 1. vyd. Editor Jana Poláková. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2007, 235 s. ISBN 978-808-7104-149.

ARNOLD, Bettina. The past as propaganda: totalitarian archaeology in Nazi Germany. *Antiquity*. 1990, č. 64.

BOUZEK, Jan a spol. Česká archeologie na rozcestí. *Archeologické rozhledy*. 2010, LXII.

BUREŠ, Michal. Nástin problematiky managementu v současné archeologii. *Archaeologia iuvenis*. 2000, VI, č. 1.

BUREŠ, Michal. Archeologie a veřejnost. *Veřejná Archeologie 1*. Praha: Veřejná Archeologie [u.a.], 2005. ISSN 80-903412-2-5.

COMIS, Lara. Dioráma, (re)konstrukce a experimentální archeologie. *Živá archeologie - REA*. 2008, č. 9.

FROLÍK, Jan a spol. Vzhůru do pootevřených dveří - ale co pak?. *Archeologické rozhledy*. 2010, LXII.

KOSTRHUN, Petr. MAMUTÍ PROJEKTY PROF. KARLA ABSOLONA. *Archeologické rozhledy*. 2003, č. 1.

KOVÁRNÍK, Jaromír. Stručné dějiny muzeí v přírodě. *Živá archeologie - REA*. 2009, č. 10.

KOVÁRNÍK, Jaromír. Záměr archeologického muzea v přírodě v Těšeticích-Kyjovicích u Znojma. *Živá archeologie*. 2009, č. 10.

LANGER, Jiří. Atlas památek: evropská muzea v přírodě. Vyd.1. Praha: Baset, 2005, 895 s. ISBN 80-734-0069-3.

NOVÁKOVÁ, Marcela. Skanzeny v Čechách, na Moravě, ve Slezsku. 1. vyd. Praha: Olympia, 2006. ISBN 80-703-3943-8.

PROCHÁZKA, Rudolf. K otázce nepřátel archeologické vědy. *Archeologické rozhledy*. 2011, LXIII.

TICHÝ, R. Archeopark pravěku ve Všestarech: základní teze. *Živá archeologie - REA*. 2009, č. 10. Dostupné z: <http://www.archeoparkvsestary.cz/ke-stazeni/o-archeoparku-vsestary.pdf>

TOMÁŠEK, Martin. K archeologickému rozcestí. *Archeologické rozhledy*. 2010, LXII.

VÁLKA, Miroslav. Archeoskanzeny jako forma prezentace kulturního dědictví a její využití v turistickém ruchu. *Etnologické rozpravy*. 2005, č. 2. Dostupné z: http://www.uet.sav.sk/download/ER_2005-2.pdf

Elektronické zdroje

...: Altamira - Dětské zájmové sdružení experimentální archeologie ... [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.altamira.cz/akce2010.html>

Archeologický park Liboc. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.archaia.cz/liboc/liboc.htm>

Archeologický park Mikulčice – Kopčany. [online]. [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.masaryk.info/slovanske-hradiste-mikulcice/59/>

Archeopark - Botanická zahrada Praha. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: http://www.botanicka.cz/hlavni-stranka/detem/archeopark.html?page_id=129

Archeopark Netolice - Virtuální prohlídka. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.archeopark-netolice.cz/cz/slide/43/virtualni-prohlidka.html>

Archeoskanzen Modrá - projekt. PHDR. LUDĚK GALUŠKA, CSc. *Archeoskanzen Modrá - projekt* [online]. [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.archeoskanzen.cz/projekt.html>

Asociace muzeí a galerií České republiky se představuje. [online]. [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.cz-museums.cz/web/amg/amg-se-predstavuje>

Asociace muzeí a galerií v České republice - Semináře a konference. [online]. [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: http://www.cz-museums.cz/web/deni_v_oboru/seminare-a-konference

Botanicus (CZ) | EXARC. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://exarc.net/venues/botanicus-cz>

Centrum experimentální archeologie a živé historie [online]. [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://cea.livinghistory.cz/>

Centrum experimentální archeologie Villa Nova Uhřínov pod Deštnou. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.villanova.cz/SEKCE/SKANZEN/zelezaraskapec.html>

Curia Vitkov. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.curiavitkov.cz/curia6.html>

Česká společnost archeologická [online]. [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: www.csarcheologicka.eu

Definitions | EXARC. [online]. [cit. 2012-05-27]. Dostupné z: <http://exarc.net/about-us/definitions>

Exarc | Culture projects and organisations. [online]. [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: <http://project.foteviken.se/org/exarc>

EXARC JOURNAL | EXARC - Journal. [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://journal.exarc.net/>

Glosa třetí, archeologická, aneb kdo platí náklady archeologického výzkumu. [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/?p=2474>

Grundtvig Learning Partnership - Didarchtik 2010-2012 | EXARC - EU projects [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://projects.exarc.net/eu-projects/grundtvig-learning-partnership/didarchtik>

Grundtvig Learning Partnership - Zeitgeist 2010-2012 | EXARC - EU projects [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://projects.exarc.net/eu-projects/grundtvig-learning-partnership/zeitgeist>

Informační materiál Boii. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: http://www.boii.cz/07-boii/Informacni_material_Boii.pdf

Keltský skanzen Isarno. [online]. [cit. 2012-05-18]. Dostupné z: <http://www.isarno.com/>

Konference 2012 |. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.arup.cas.cz/?p=11058#more-11058>

Konference 2012 |. [online]. [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.arup.cas.cz/?p=11058>

Miscellaneous Items. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.ensemble-editions.com/categories/miscellaneous-items>

OBLASTNÍ MUZEUM V LOUNECH. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.muzeumlouny.cz/skanzen.php>

Open Archaeology, discover ancient worlds | Open Archaeology. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://openarchaeology.info>

Osada Křivolík - experimentálně archeologické centrum | Bacrie o.s. - friends of living history. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://bacrie.cestovatel.cz/krivolik/>

Pohansko. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://itras.cz/pohansko/>

Pravěká osada Křivolík | experimentálně archeologické centrum, muzeum v živé přírodě. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.krivolik.cz/>

Pravidla archeologického výzkumu |. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.arup.cas.cz/?p=8153>

Právní předpisy a metodické pokyny | Ministerstvo kultury. [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/kulturni-dedictvi/muzea-galerie-a-ochrana-moviteho-kulturniho-dedictvi/pravni-predpisy/default.htm>

Půlka keltské osady Isarno byla zbourána, teprve pak se našel zájemce - iDNES.cz. [online]. [cit. 2012-05-18]. Dostupné z: http://brno.idnes.cz/do-osady-isarno-prijdou-novi-keltove-dsb-/brno-zpravy.aspx?c=A120504_1773322_brno-zpravy_dmk

Rekonstrukce a experiment v archeologii - Národní památkový ústav. [online]. [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/news/8404-n/>

Sagnlandet Lejre: Experiments. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.landoflegends.dk/Experiments.208.0.html>

SAS ČR - Státní archeologický seznam České republiky! - Národní památkový ústav. [online]. [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakladni-odborne-specializace/archeologie/sas/>

Společnost Experimentální Archeologie (CZ) | Open Archaeology. [online]. [cit. 2012-05-22]. Dostupné z: <http://openarchaeology.info/institutional-members/spolecnost-experimentalni-archeologie-cz>

Stavíme živou keltskou vesnici. Bez hřebíků i nápisů „Nesahat“ - Sedmička.cz. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.sedmička.cz/pardubice-chrudim/clanek/stavime-zivou-keltskou-vesnici-bez-hrebiku-i-napisu-nesahat-259477>

Steinzeitpark Zeitreise Heldenberg (NÖ) (AT) | Open Archaeology. [online]. [cit. 2012-05-22]. Dostupné z: <http://openarchaeology.info/venues/steinzeitpark-zeitreise-heldenberg-no>

Welcome to OpenArch | OpenArch [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://openarch.eu/>

Základní listiny a vnitřní předpisy - Národní památkový ústav. [online]. [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/ke-stazeni/pro-odborniky/narodni-pamatkovy-ustav/zakladni-listiny-a-vnitрни-předpisy/gallery/>

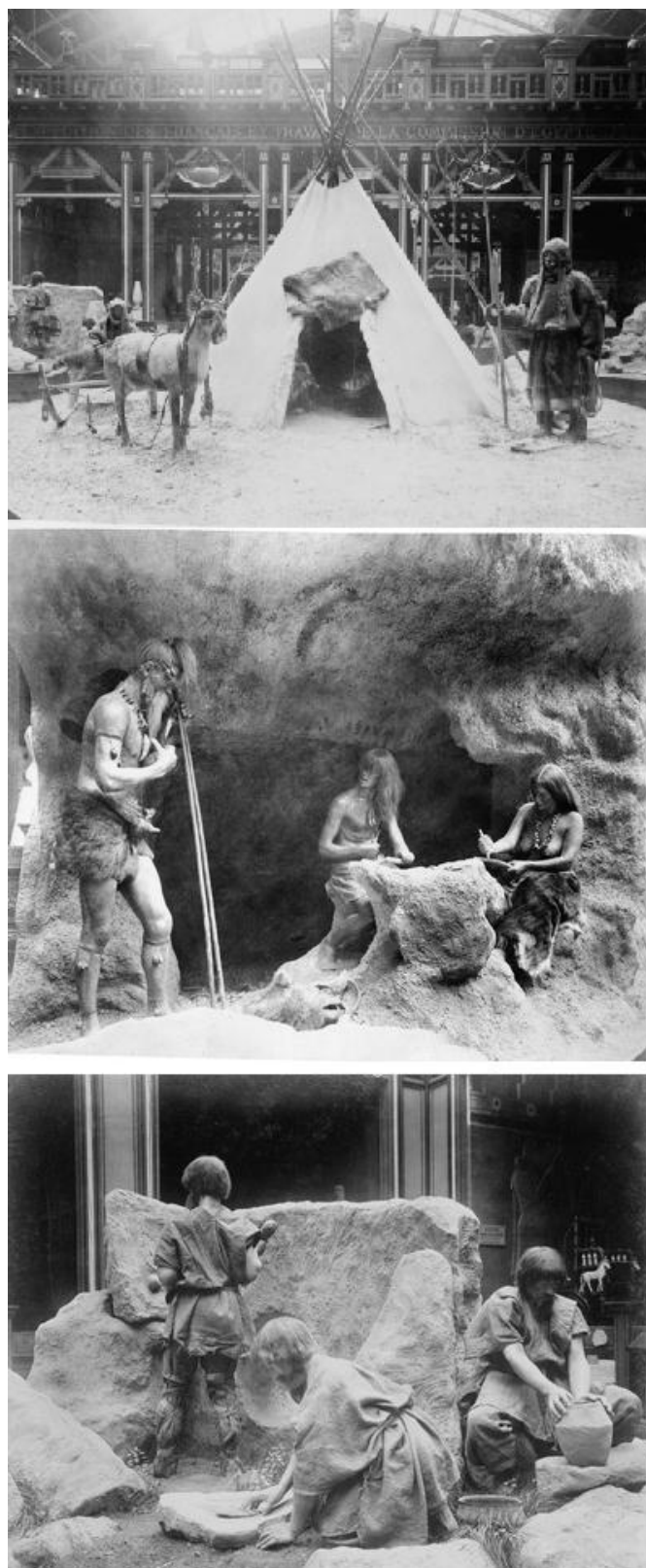
Živá archeologie. [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://www.zivaarcheologie.cz/CasopisZivaArcheologie.html>

9 Přílohy

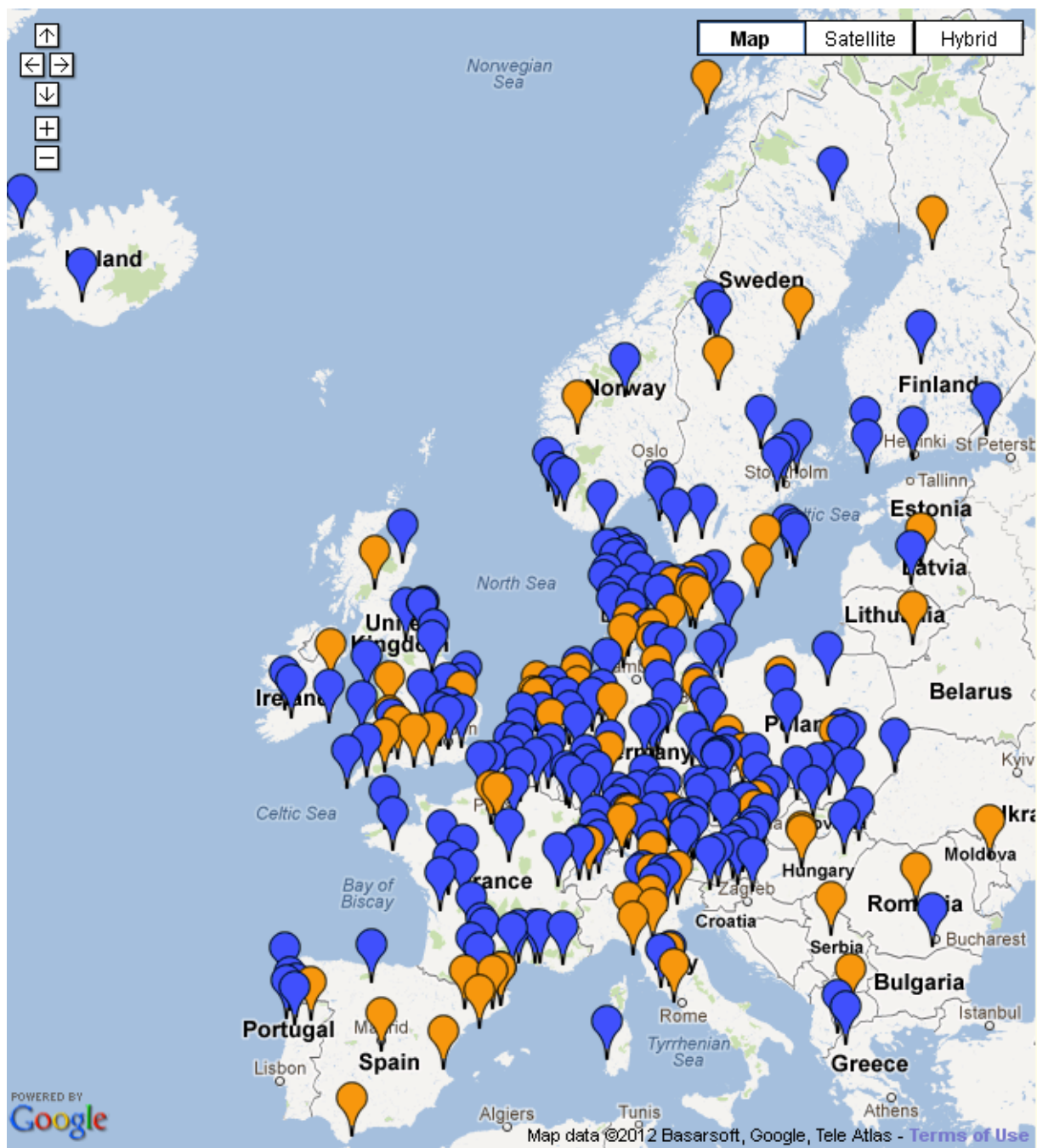
9.1 Dotazník

1. Kolik návštěvníků zavítá do Vašeho muzea ročně?
2. Kolik odhadem jich je ze zahraničí?
3. Jak velký je vliv sezónnosti? Musíte např. v zimě muzeum zcela uzavřít, nebo jen „přepnete“ na omezený provoz?
4. Bylo Vaše muzeum založeno jako velký projekt, nebo se rozrůstá postupně?
5. Jak byste stručně popsali Váš přístup/koncepci?
  - Převažuje výzkumná činnost, nebo se zaměřujete hlavně na vzdělávání či se jedna spíše o komerční projekt?
  - Jak silná je vazba na akademickou obec? Spolupráce s odborníky apod...
  - Organizujete např. akce pro školy (nebo o nich uvažujete do budoucna)?
  - Organizujete akce typu LARP či jiné podobného typu?
  - Jak důležitá je pro Vás vazba na cestovní ruch?
6. Jaké jsou ambice, plány do budoucna? Např. stále zvyšovat plochu nebo vylepšovat kvalitu současného stavu. Či je projekt víceméně vyladěn, jen se udržuje?
7. Inspirujete se ostatními arch. muzei v ČR/Evropě? Spolupracujete s nějakými?
8. Řídíte se/inspirujete kritérii *liveARCH*? Uvedu je ve stručnosti:
  - historické budovy a obydlí jsou v životní velikosti a co nejvěrněji vybaveny – stavba i výbava musí být provedena dle vědeckých dokumentů na základě historického a archeologického výzkumu
  - muzeum musí spolupracovat s širokou veřejností, demonstrovat dobové technologie a využívat co možno nejpresnějších dobových kostýmů u zaměstnanců
  - navíc platí to co pro ostatní muzea – určité služby (parkování, občerstvení, prodej tiskovin spjatý se zaměřením muzea, případně možnost navštívit místní archeologické naleziště)
9. Struktura zdrojů? Převažuje závislost na grantech/dotacích nebo je projekt schopen samofinancování (prodej vstupného, vedlejší činnost)?
10. Jak se snažíte o zviditelnění/propagaci Vašeho muzea? Kontaktujete např. vydavatele průvodců (Lonely planet, Rough guide); využíváte reklamy v místních/krajských novinách; vylepujete plakáty s pozvánkami na určité akce; umísťujete reklamní bannery na webu?
11. V čem vidíte (pakli-že dle Vás existuje) závažný problém v této oblasti zakládání a provozování muzeí experimentální archeologie? Myslím tím např. nedostatek kvalifikovaných pracovníků, příliš zatěžující administrativa, legislativní paskvil v zákonech, malá návštěvnost, nedostatek financí ...)

9.2 Obrazová příloha

Obrázek 5: Dioráma vystavené v roce 1889 v Paříži na výstavě L'Histoire de l'habitation. Zdroj: Miscellaneous Items. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.encore-editions.com/categories/miscellaneous-items>

Obrázek 6: Mapa Evropy s vyznačenými archeoparky, žluté jsou označeni členové EXARC. Zdroj: Open Archaeology, discover ancient worlds | Open Archaeology. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://openarchaeology.info>

Obrázek 7: Předtavování a čištění železa v hliněné zahloubené peci. Produktem je tzv. železná houba.

Zdroj: Centrum experimentální archeologie Villa Nova Uhřínov pod Deštnou. [online]. [cit. 2012-06-03].

Dostupné z: <http://www.villanova.cz/SEKCE/SKANZEN/zelezaraskapec.html>

Obrázek 8: část rozestavěného archeoparku v Nasavrkách. Zdroj: Fotogalerie Listopad 2011 | Keltský archeopark Nasavrky. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://boii.cz/skanzen/fotky/listopad-2011>

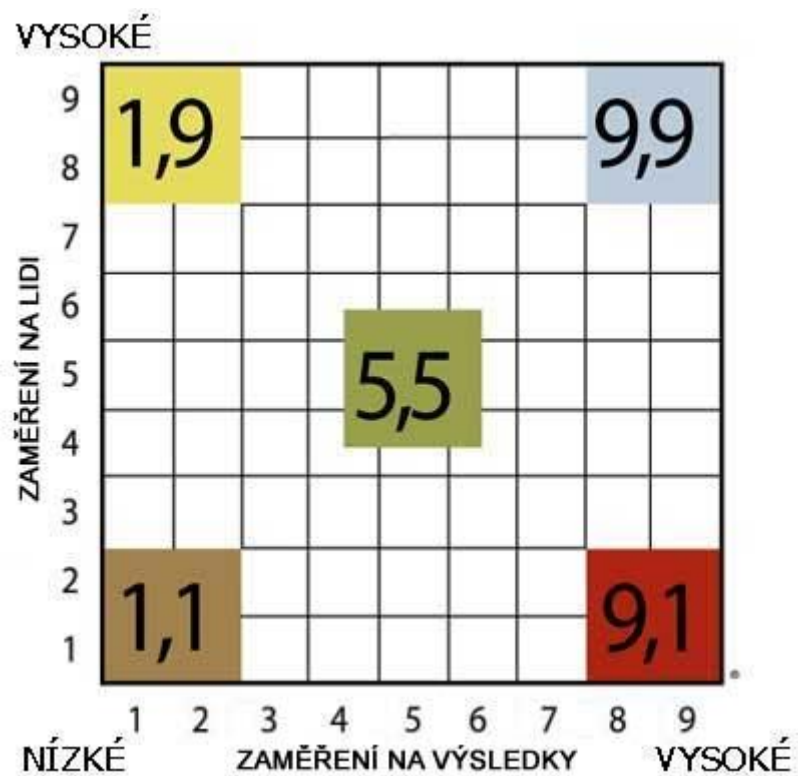
Obrázek 9: Aktivity pro návštěvníky v osadě Křivolík. Zdroj: Osada Křivolík - experimentálně archeologické centrum | Bacrie o.s. - friends of living history. [online]. [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://bacrie.cestovatel.cz/krivolik/>

Obrázek 10: Mapa ČR s vyznačenými archeoparky. Popis níže. Zdroj: autor

1. Březno u Loun, archeologický skanzen
2. Horní Vítkov, Curia Vítkov (EXARC)
3. Chotěbuz-Podobora, archeopark (NKP)
4. Lysá nad Labem, Historické centrum dr.Botanicus
5. Letovice, keltský skanzen Isarno
6. Netolice, archeopark
7. Nasavrky, keltský archeopark
8. Křivolík, pravěká osada
9. Mikulčice, slovanské hradiště (NKP)
10. Modrá - Velehrad, archeoskanzen (NKP)
11. Praha - Liboc, archeologický park
12. Praha - Troja, archeopark Na Farkách
13. Praha – Řeporyje, Středověký skanzen Řepora
14. Prášíly, archeopark Keltoi
15. Uhřetov pod Deštnou, Archeologické muzeum Villa Nova (EXARC)
16. Všestary, Centrum experimentální archeologie
17. Kosmonosy, Dětský Pravěký Skanzen Altamira
18. Pohansko u Břeclavi, archeoskanzen

Obrázek 11:manažerská mřížka. Zdroj: Koncepce | Czech Grid Group. [online]. [cit. 2012-06-03].

Dostupné z: <http://www.gridgroup.cz/zvysovani-vykonnosti/koncepce/>

Seznam obrázků a tabulek

TABULKA 1: INFORMOVANOST O ČESKÝCH ARCHEOPARCÍCH V ZAHRANIČNÍCH PRŮVODCÍCH, POPIS VIZ TEXT. ZDROJ: AUTOR	- 36 -
TABULKA 2: POČTY ARCHEOPARKŮ VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH STÁTECH. ZDROJ: AUTOR DLE DAT OPEN ARCHAEOLOGY, DISCOVER ANCIENT WORLDS OPEN ARCHAEOLOGY. [ONLINE]. [CIT. 2012-06-03]. DOSTUPNÉ Z: HTTP://OPENARCHAEOLOGY.INFO	- 37 -
OBRÁZEK 1: MŘÍŽKA KULTURNÍHO A ČASOVÉHO ROZPĚTÍ, POPIS VIZ TEXT. ZDROJ: AUTOR	- 31 -
OBRÁZEK 2: TROJÚHELNÍK S JEDNOTLIVÝMI KONCEPČNÍMI SMĚRY. POPIS VIZ TEXT. ZDROJ: AUTOR	- 33 -
OBRÁZEK 3: KUŽEL UČENÍ DLE EDGARA DALEA. ZDROJ: OUSPECHU.BLOG.CZ	- 38 -
OBRÁZEK 4: DIDAKTICKÁ ÚČINNOST JEDNOTLIVÝCH ZPŮSOBŮ PREZENTACE INFORMACÍ. ZDROJ: AUTOR	- 39 -
OBRÁZEK 5: DIORÁMA VYSTAVENÉ V ROCE 1889 V PAŘÍŽI NA VÝSTAVĚ L'HISTOIRE DE L'HABITATION. ZDROJ: MISCELLANEOUS ITEMS. [ONLINE]. [CIT. 2012-06-03]. DOSTUPNÉ Z: HTTP://WWW.ENCYCLOPEDIA- EDITIONS.COM/CATEGORIES/MISCELLANEOUS-ITEMS	- 52 -
OBRÁZEK 6: MAPA EVROPY S VYZNAČENÝMI ARCHEOPARKY, ŽLUTĚ JSOU OZNAČENI ČLENOVÉ EXARC. ZDROJ: OPEN ARCHAEOLOGY, DISCOVER ANCIENT WORLDS OPEN ARCHAEOLOGY. [ONLINE]. [CIT. 2012-06-03]. DOSTUPNÉ Z: HTTP://OPENARCHAEOLOGY.INFO	- 53 -
OBRÁZEK 7: PŘEDTAVOVÁNÍ A ČIŠTĚNÍ ŽELEZA V HLINĚNÉ ZAHLOUBENÉ PECI. PRODUKTEM JE TZV. ŽELEZNÁ HOUBA. ZDROJ: CENTRUM EXPERIMENTÁLNÍ ARCHEOLOGIE VILLA NOVA UHŘÍNŮV POD DEŠTNOU. [ONLINE]. [CIT. 2012-06-03]. DOSTUPNÉ Z: HTTP://WWW.VILLANOVA.CZ/SEKCE/SKANZEN/ZELEZARASKAPEC.HTML	- 54 -
OBRÁZEK 8: ČÁST ROZESTAVĚNÉHO ARCHEOPARKU V NASAVRKÁCH. ZDROJ: FOTOGALERIE LISTOPAD 2011 KELTSKÝ ARCHEOPARK NASAVRKY. [ONLINE]. [CIT. 2012-06-03]. DOSTUPNÉ Z: HTTP://BOII.CZ/SKANZEN/FOTKY/LISTOPAD-2011	- 55 -
OBRÁZEK 9: AKTIVITY PRO NÁVŠTĚVNÍKY V OSADĚ KŘIVOLÍK. ZDROJ: OSADA KŘIVOLÍK - EXPERIMENTÁLNĚ ARCHEOLOGICKÉ CENTRUM BACRIE O.S. - FRIENDS OF LIVING HISTORY. [ONLINE]. [CIT. 2012-06-03]. DOSTUPNÉ Z: HTTP://BACRIE.CESTOVATEL.CZ/KRIVOLIK/	- 56 -
OBRÁZEK 10: MAPA ČR S VYZNAČENÝMI ARCHEOPARKY. POPIS NÍŽE. ZDROJ: AUTOR	- 57 -
OBRÁZEK 11: MANAŽERSKÁ MŘÍŽKA. ZDROJ: KONCEPCE CZECH GRID GROUP. [ONLINE]. [CIT. 2012-06-03]. DOSTUPNÉ Z: HTTP://WWW.GRIDGROUP.CZ/ZVYSOVANI-VYKONNOSTI/KONCEPCE/	- 58 -